

Sufinancirano sredstvima
programa Europske unije
Erasmus+

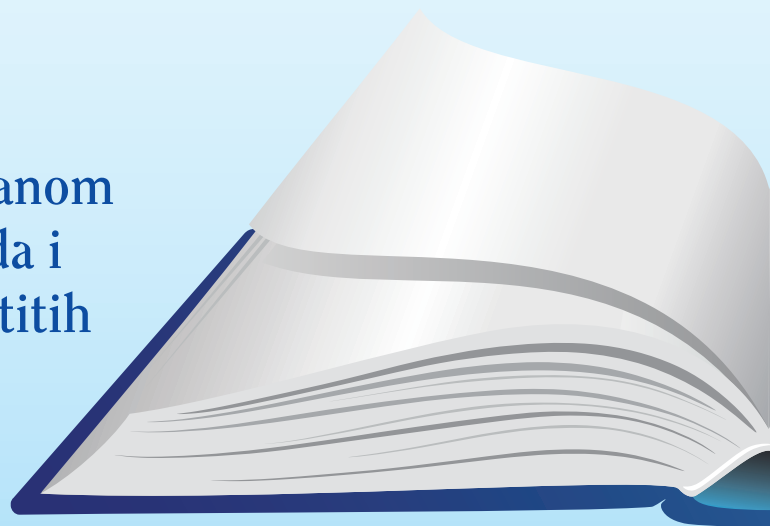

Ministarstvo znanosti i obrazovanja

Implementacija Europske Agende za obrazovanje odraslih 2015.-2017.

Nastavnici u osnovnom obrazovanju odraslih u Republici Hrvatskoj

Zadovoljstvo nastavnim planom
i programom, uvjetima rada i
polaznicima, procjena vlastitih
kompetencija i temeljnih
kompetencija polaznika

Nakladnik:

Ministarstvo znanosti i obrazovanja

Za nakladnika:

prof. dr. sc. Pavo Barišić, ministar

Uredio:

doc. dr. sc. Dario Pavić

Suradnici:

Matej Petranović, dipl. teolog

Diana Mudrinić, mag. soc.

Lektura i korektura:

Sandra Ćudina, prof.

Grafičko oblikovanje, priprema i tisak:

Fervens d.o.o.

Naklada:

500kom

ISBN

978-953-8103-07-0

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 000957820.

Donje Svetice 38, 10 000 Zagreb

www.mzos.hr

www.obrazovanje-odraslih.hr

Zagreb, ožujak 2017.

Ovaj projekt provodi se uz financijsku pomoć Europske komisije. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost autora i ni na koji način ne može se smatrati da odražava gledište Europske komisije.

SADRŽAJ

---

1. UVOD.....	2
2. CILJEVI ISTRAŽIVANJA.....	4
3. METODE ISTRAŽIVANJA	4
4. REZULTATI.....	5
5. PREPORUKE ZA IZRADU POLITIKA.....	8
<i>Izraditi novi nastavni plan i program osnovnog obrazovanja odraslih .....</i>	8
<i>Temeljiti novi nastavni plan i program osnovnog obrazovanja odraslih na razvoju</i> <i>ključnih kompetencija .....</i>	8
<i>Revidirati organizaciju nastave i nastavne predmete .....</i>	10
<i>Izraditi nove udžbenike i druge didaktičke materijale za osnovno</i> <i>obrazovanje odraslih .....</i>	10
<i>Educirati nastavnike u andragoškim vještinama i u suvremenim oblicima</i> <i>podučavanja (digitalne tehnologije i samoupravljivo učenje) .....</i>	11
<i>Izraditi specijalizirane programe prilagođene polaznicima kojima</i> <i>hrvatski jezik nije materinski jezik .....</i>	11
<i>Uključiti u provedbu obrazovanja odraslih lokalnu zajednicu i poslodavce .....</i>	12
6. DODATAK: TABLICE, KOMENTARI NASTAVNIKA I GRAFOVI	14
<i>Tablice .....</i>	14
<i>Komentari nastavnika .....</i>	27
<i>Grafovi .....</i>	30
7. SAŽETAK.....	46
8. SUMMARY.....	47
9. LITERATURA	48

1. UVOD

Pojam u središtu gotovo svih suvremenih teorija i rasprava o ekonomskome rastu država, ali i o rješavanju društvenih, ekoloških i ostalih problema kako pojedine države, tako i globalne zajednice jest pojam obrazovanja. U uvjetima brzog napretka tehnologije, globalizacije tržišta i kriza koje zahvaćaju i bogate i siromašne zemlje, znanje koje je proizvod obrazovanja postaje ključno za hvatanje u koštac s izazovima. Stoga ne čudi da pojmovi poput "društva znanja", "cjeloživotnog obrazovanja", "ljudskog i socijalnog kapitala" i dr. postaju općeprepoznati i korišteni i izvan krugova stručnjaka te postaju, iako i ponešto iskrivljeni, pojmovi koji su u svakodnevnu uporabi.

No, ova činjenica ne umanjuje njihovu važnost jer su istraživanja pokazala da korist od više razine obrazovanja imaju i sami pojedinci koji se školuju, njihovi poslodavci, ali i društvo u cjelini. Artikulirani u teoriji ljudskog kapitala (*human capital*), koja pretpostavlja da je ulaganje u znanje osobe slično drugim oblicima ekonomskog ulaganja, rezultati istraživanja pokazali su da ulaganje u obrazovanje ima stvarne učinke na porast plaće pojedinaca, ali i na produktivnost i kompetitivnost tvrtke u kojoj osoba radi, kao i na ekonomski rast cijelog društva jer se ekonomski dobici "prelijevaju" i na ostale društvene aktere (Blundell et al, 1999.). Osim ekonomskih učinaka, obrazovanje (pogotovo visoko) utječe i na političku demokratizaciju društva (Benavot, 1996.), povezano je i s boljim zdravstvenim statusom osoba (Ross i Wu, 1995.; Cutler i Lleras-Muney, 2006.), njihove djece (Desai i Alva, 1998.) i smanjenom stopom kriminala (Lochner, 2010.; Lochner i Moretti, 2004.). Iako nije lijek za sve društvene probleme, obrazovanje uvelike pomaže u povećanju šansi za ekonomski i životni uspjeh pojedinaca, a isto tako pomaže i učiniti društva spremnijima za brze promjene.

Iako su kvaliteta i dostupnost formalnoga primarnog, sekundarnog i tercijarnog obrazovanja važne, sve važnija postaje mogućnost drugih načina obrazovanja nakon završetka formalnog obrazovanja i tijekom radnoga vijeka. Obrazovanje postaje proces koji traje čitav život (cjeloživotno obrazovanje, *lifelong learning*) i koji, ovisno o životnoj dobi, interesu i životnim okolnostima pojedinca, poprima različite oblike. Ovo je napose važno u vremenu brzih znanstvenih i tehnoloških promjena kada znanje stečeno formalnom naobrazbom brzo zastarjeva i kada promjena karijere ovisno o potrebama tržišta postaje sve učestalija. Nije manje važna ni činjenica da cjeloživotno učenje omogućuje i stjecanje znanja iz različitih aspekata ljudskog djelovanja koje formalno obrazovanje ne može zahvatiti ili zahvaća tek površno (npr. znanje o financijskoj pismenosti, aktivnom građanstvu, ljudskim pravima i sl.). Stoga društva koja nastoje biti kompetitivna, otvorena, transparentna i odgovorna već dulje vrijeme ulažu sredstva u programe cjeloživotnog obrazovanja.

Europska unija i njezine zemlje članice prepoznale su potrebu za cjeloživotnim obrazovanjem svojih stanovnika i već niz godina razvijaju i implementiraju politike usmjerene na promociju i razvoj cjeloživotnog obrazovanja. Godina 1996. bila je proglašena Europskom godinom cjeloživotnog obrazovanja, nakon čega je Vijeće Europske unije donijelo Zaključke o strategiji cjeloživotnog obrazovanja. Vijeće je 2002. godine donijelo Odluku o cjeloživotnom učenju, a 2006. godine donesena je preporuka Europskoga parlamenta i Vijeća Europske unije o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje. Program cjeloživotnog učenja u EU trajao je od 2007. do 2013. godine u četiri glavna područja (Comenius, Erasmus, Leonardo da Vinci i Grundtvig), da bi se u razdoblju od 2014. do 2020. godine nastavio u sklopu Erasmus+ programa.

Poseban dio strategije cjeloživotnog obrazovanja u EU je i obrazovanje odraslih. Ovo uključuje razvoj znanja i vještina tijekom života u onih koji su završili formalno obrazovanje, ali i razvijanje temeljnih vještina i znanja u onih koji su rano napustili školovanje i onih koji nisu imali pristup školovanju. Cilj ovih strategija sažet je na internetskim stranicama Europske komisije: "Više obrazovanje odraslih može pomoći Europi u prevladavanju ekonomske krize, zadovoljiti potrebu za novim vještinama i zadržati svoju stareću radnu snagu produktivnom. Učenje je također bitno za socijalno uključivanje i aktivno građanstvo. Danas se ljudi ne mogu oslanjati na to da će vještine koje su stekli u školi trajati do kraja njihova radnoga vijeka."

(European Comission, n. d., prijevod D. P.). Usto, podaci iz europskih zemalja upućuju na potrebu za sustavnim i specifičnim pristupom obrazovanju odraslih.

Prema podacima Eurostata za 2013. godinu, 6,5% građana EU-a u dobi od 25. do 64. godine

imalo je završenu samo osnovnu školu (obrazovanje ispod razine ISCED2), a 24,8% građana završenu srednju školu (ispod ISCED3). No, razlike između država članica izrazito su velike. Neke zemlje (Češka, Danska, Latvija, Litva, Austrija, Poljska, Slovačka i Ujedinjeno Kraljevstvo) imaju manje od 1% osoba sa završenom samo osnovnom školom, dok ih Belgija ima 11,4%, Španjolska 14,4%, Grčka 19,4%, a Portugal čak 38,9%. Republika Hrvatska ima 3% građana (od 25. do 64. godine) s obrazovanjem nižim od razine ISCED2 (European Commission, 2015.). Prema podacima Državnoga zavoda za statistiku (DZS) iz Popisa stanovništva 2011. godine Hrvatska ima 345.959 osoba starijih od 15 godina bez škole ili s nezavršenom osnovnom školom, što iznosi oko 9,5% ukupnoga stanovništva tih dobnih skupina. Veći dio ovoga broja čine osobe starijih dobnih skupina (European Commission, 2015.).

Prema Istraživanju o vještinama odraslih (PIAAC) zemalja OECD-a iz 2012. godine, prosječni udjeli građana EU-a (od 16. do 65. godine, za zemlje EU-a koje su sudjelovale u anketi) koji su ostvarili niske rezultate na ispitu jezične i matematičke pismenosti iznosi 19,9% (jezična pismenost) i 23,6% (matematička pismenost). I u ovim rezultatima postoje varijacije tako da visoke udjele ovakvih građana imaju Španjolska, Francuska, Italija, djelomično Irska i Poljska, dok najniže udjele imaju Cipar, Nizozemska, Slovačka, Finska i Švedska. Hrvatska nije sudjelovala u ovome istraživanju. Prema podacima Eurostatove Statistike informacijskog društva (ISOC), postotak osoba u dobi od 25. do 64. godine koje nikada nisu koristile računalo ili izvele neku od ICT operacija (koristile miš, internetski preglednik, program za obradu teksta i sl.) za EU iznosi 30%, a za Hrvatsku 40%. Najniže postotke ovakvih osoba imaju Norveška i Island (6% i 7%), a najviše Bugarska i Rumunjska (55% i 67%, European Commission, 2015.). Slično varijabilni, no ipak u prosjeku nezadovoljavajući rezultati prisutni su i u području neformalnog obrazovanja odraslih. Samo 10,5% odraslih (od 25. do 64. godine) sudjelovali su u nekom obliku obrazovanja ili obučavanja četiri tjedna prije anketiranja (anketa Europske radne snage - *European Labour Force Survey* - EU LFS, 2013. godine). Najbolje rangirane zemlje u ovome aspektu su opet zemlje sjeverne Europe, dok je Hrvatska među lošijima, sa samo 2,4% osoba u neformalnom obrazovanju ili obučavanju (European Commission, 2015.).

U Hrvatskoj osnovno obrazovanje odraslih održava se u posebnim ustanovama, najčešće pučkim otvorenim učilištima, i to prema Nastavnome planu i programu za osnovno obrazovanje odraslih iz 2003. godine (Narodne novine, broj 136/2003.). Nastavni plan i program ima šest obrazovnih razdoblja, a svako razdoblje traje osamnaest tjedana. Prvo i drugo obrazovno razdoblje analogni su razini redovitoga osnovnoškolskog obrazovanja od prvoga do četvrtoga razreda osnovne škole, a nastavni predmeti koji se tijekom njih obrađuju su hrvatski jezik i matematika. Dio programa od trećega do šestoga obrazovnoga razdoblja odgovara dijelu programa redovitog osnovnoškolskog obrazovanja učenika od petoga do osmoga razreda. Tijekom tih razdoblja obrađuju se gotovo svi nastavni predmeti kao i u redovitoj školi, uz izborni predmet "Osposobljavanje". Nastava se može održavati na tri načina - kao redovita nastava, konzultativno-instruktivni oblik nastave i dopisno-konzultativni oblik. Prema nastavnome planu i programu, osnovno obrazovanje odraslih vrlo je slično redovitome osnovnoškolskom obrazovanju učenika, s ponešto reduciranim opsegom sadržaja predmeta i kraćim vremenskim trajanjem programa.

Tijekom stvaranja europske obrazovne politike, a što je vidljivo i u obrazovnim dokumentima koje je procesom pristupanja i članstvom u EU prihvatila i Hrvatska, javila se potreba za posebnim pristupom osnovnom obrazovanju odraslih, različitim od pedagoških pristupa na kojima se temelji redovito osnovnoškolsko obrazovanje učenika. Posebitost osnovnog obrazovanja odraslih, poglavito onih s niskim razinama obrazovanja, naglasak stavlja na razvijanje ključnih kompetencija koje će pripremiti odrasle osobe za samostalno, cjeloživotno učenje i promjene na tržištu rada (European Commission, 2006.), kao i na obrazovanje ranjivih i diskriminiranih društvenih skupina (Council, 2011.). Ključne kompetencije (komuniciranje na materinskom i stranom jeziku, matematička kompetencija s osnovama znanosti i tehnologije, digitalne kompetencije, učenje kako učiti, društvene kompetencije i kompetencije građanstva, osjećaj za inicijativu i poduzetništvo, kulturna osviještenost i izražavanje), iako važne i u redovitom obrazovanju, nužnost su u obrazovanju odraslih zbog radnoga statusa odraslih (odrasli često rade dok se školuju ili aktivno traže posao), različite dobi i kulturne sredine iz kojih odrasli polaznici dolaze, ali i zbog drukčijih motivacijskih čimbenika od onih u redovitom obrazovanju. Uz sve ove čimbenike, naglasak je i na uključivanju poslodavaca i lokalne zajednice u obrazovne aktivnosti odraslih budući da osim samih polaznika korist ostvaruju i navedene institucije.

Posljednjih nekoliko godina uvidjelo se da sadašnja organizacija i nastavni plan i program osnovnog obrazovanja odraslih nisu u skladu ni s europskim strateškim dokumentima niti zadovoljavaju potrebe suvremenog obrazovanja odraslih, pogotovo u području stjecanja ključnih kompetencija. U sklopu projekta CARDS 2004. - Obrazovanje odraslih, stručna skupina zaključila je kako kurikulum osnovnog obrazovanja odraslih treba inovirati i prilagoditi različitim potrebama polaznika (Ramić, 2012.). Isto tako, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, u sklopu svog Odjela za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, vodilo je projekt "Implementacija Europske agende za obrazovanje odraslih 2012. - 2014.", čiji je rezultat publikacija "Preporuke za razvoj kvalitete sustava obrazovanja odraslih i cjeloživotnoga učenja u Republici Hrvatskoj" (MZOS, 2015.). Ovim projektom i njegovim tribinama/panelima s ključnim dionicima obrazovanja odraslih (ustanove za obrazovanje odraslih, srednje škole, Hrvatski zavod za zapošljavanje, jedinice regionalne i lokalne samouprave, tijela državne uprave i drugi) utvrđeni su ključni problemi u sustavu obrazovanja odraslih na nacionalnoj i lokalnoj razini.

Najčešći problemi su činjenica da lokalna partnerstva nisu zaživjela, da su potrebni standardizacija i vanjsko vrednovanje obrazovanja, da su građani nemotivirani, a problem je i prometna izoliranost i nemogućnost održavanja praktične nastave (MZOS, 2015.). Dionici su se složili oko prioriteta za rješavanje navedenih problema te su na nacionalnoj razini istaknuli standardizaciju nastavnih programa i uvođenje sustava vrednovanja ustanova, nužnost motiviranja građana za učenje, ali i motiviranja poduzetnika za razvoj ljudskih potencijala, kao i nužnost ubrzanja postupka odobravanja nastavnih programa (MZOS, 2015.). Na lokalnoj razini dionici su naglasili nužnost lokalnih partnerstava i financiranja programa od lokalnog interesa, kao i financiranje međumjesnoga prijevoza i osiguravanje uvjeta za održavanje praktične nastave (MZOS, 2015.).

2. CILJEVI ISTRAŽIVANJA

Opći cilj ovoga istraživanja je utvrditi socio-demografske karakteristike nastavnika u sustavu osnovnog obrazovanja odraslih, kao i njihovu samoprocjenu radnog zadovoljstva, ocjenu motiviranosti polaznika, vlastitih kompetencija i spremnosti uporabe temeljnih vještina u svakodnevnom životu. Specifični ciljevi istraživanja su: utvrditi detaljne socio-demografske karakteristike nastavnika, posebice obzirom na nastavničko iskustvo, tip održavanja nastave i iskustvo s polaznicima kojima hrvatski jezik nije materinski; utvrditi razinu zadovoljstva nastavnika nastavnim planom i programom i organizacijom nastave, kao i utvrditi postojanje razlika u zadovoljstvu s obzirom na navedene socio-demografske karakteristike; dobiti podatke o samoprocjeni vlastitih nastavnih kompetencija; utvrditi razinu motiviranosti polaznika za rad prema ocjenama nastavnika; utvrditi koje ključne vještine nastavnici smatraju najvažnijima za nastavu vlastitog predmeta, kao i razinu tih vještina u populaciji polaznika; utvrditi koliko nastavnici smatraju da su polaznici sposobni primijeniti temeljne vještine u svakodnevnom životu i koliko su sposobni naučiti više razine tih vještina obrazujući se sami nakon završetka osnovnog obrazovanja. Dobijanjem odgovora na specifične ciljeve istraživanja dobit će se jasnija slika problema osnovnog obrazovanja odraslih koji su utvrđeni analizom dokumenata i tribinama s dionicima, a time i olakšati donošenje mjera i politika za njihovo rješavanje.

3. METODE ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je provedeno metodom ankete tijekom rujna i listopada 2016. godine. Anketni upitnik sastojao se od 162 čestice raspodijeljene u sedam tematskih cjelina. Cjelinama su se željeli dobiti podatci o socio-demografskim obilježjima nastavnika, njihovim stajalištima o nastavnome planu i programu osnovnog obrazovanja odraslih, kao i materijalnim, tehničkim i organizacijskim uvjetima rada. Nadalje, nastavnici su ocjenjivali vlastite nastavne kompetencije i motiviranost polaznika za nastavu. Isto tako, nastavnici su za svoj nastavni predmet navodili koje bi vještine u polaznika trebalo razviti, kao i to koliko današnji nastavni program predmeta i njegova organizacija pridonose razvoju navedenih vještina. Posljednje dvije grupe pitanja odnosile su se na nastavnikovu procjenu mogućnosti polaznikove primjene određenih vještina u svakodnevnom životu. Prva od tih dviju grupa pitanja ocjenjivala je sadašnje

sposobnosti primjene vještina u svakodnevnom životu, dok je druga grupa pitanja ocjenjivala višu razinu vještina koje bi polaznik mogao steći samostalnim učenjem izvan formalnog sustava obrazovanja. Pitanja su bila zatvorenoga tipa s ponuđenim odgovorima, uz jedno otvoreno pitanje na kraju svake cjeline gdje su nastavnici mogli iznijeti vlastite komentare, zapažanja i primjedbe o pitanjima i temama u sklopu pojedine cjeline. Kao temelj za procjenu osnovnih vještina služile su vještine iz norveškoga sustava temeljnih vještina (VOX, 2013.).

Realizacija anketnoga upitnika i način prikupljanja podataka provedeni su Internetom, korištenjem LimeSurvey servisa otvorenoga koda, dostupnog na internetskim stranicama Sveučilišnoga računskog centra Zagreb. Ovaj način provedbe istraživanja izabran je zbog jednostavnosti primjene, ali i zbog materijalnih i organizacijskih ograničenja koja su onemogućavala terensko istraživanje.

Istraživanjem se planiralo obuhvatiti sve ustanove osnovnog obrazovanja odraslih u Republici Hrvatskoj. Takvih ustanova u zemlji ima ukupno dvadeset devet (popis u Dodatku). Točan broj nastavnika koji rade u pojedinoj ustanovi nije bio poznat. Djelatnici Ministarstva prosljedili su internetsku poveznicu na sam upitnik svim ustanovama, a isto tako su i periodično podsjećali vodstvo ustanova na nužnost ispunjavanja upitnika. Odgovaranje na upitnik bilo je dobrovoljno i anonimno.

Tijekom rujna i listopada upitnik je ispunilo ukupno 124 nastavnika, od čega je 113 nastavnika ispunilo upitnik u cjelini, dok je 11 nastavnika upitnik ispunilo djelomično. Broj nastavnika koji je ispunio upitnik varirao je prema ustanovi rada. U jednoj ustanovi nitko nije ispunio upitnik, dok je najveći broj nastavnika pojedine ustanove koji su ispunili upitnik bio 14. Detaljnije informacije o broju odgovora po ustanovi nalaze se u dodatku, tablici 3. Pouzdanost (unutarnja konzistentnost) pojedinih dijelova upitnika je izvrsna (Cronbachova alfa između 0,93 i 0,99).

4. REZULTATI

Većina predavača u osnovnom obrazovanju odraslih su žene (oko 64%), a prosječno iskustvo u obrazovanju općenito je 12 godina (medijan, interkvartilni raspon od 7 do 23 godine). Prosječno iskustvo rada u obrazovanju odraslih je nešto niže i iznosi 6 godina (medijan, interkvartilni raspon od 3 do 10 godina). Podaci o broju ispunjenih upitnika po ustanovama za obrazovanje odraslih prikazani su u tablici 3. U većini ustanova upitnik je ispunilo manje od deset djelatnika, dok u jednoj ustanovi upitnik nije ispunio nitko. Najveći broj ispitanika predaje hrvatski jezik i matematiku, a najmanji broj glazbenu kulturu i tjelesnu i zdravstvenu kulturu (podaci u tablici 7.). Najčešći oblik održavanja nastave je konzultativno-instruktivni oblik (oko 44%), a slijedi ga redovita nastava (oko 36%). Dopisno-konzultativni oblik nastave održava se u nešto manje od 20% slučajeva. Podaci u tablici 5. pokazuju da u oko 55% slučajeva nema polaznika kojima materinski jezik nije hrvatski, dok je nešto manje od 12% slučajeva gdje je takvih polaznika više od 50%. Podaci pokazuju da oko 41% anketiranih nastavnika ne radi u još nekoj ustanovi redovitoga odgoja i obrazovanja učenika.

Dvije skupine tvrdnji ocijenjivale su zadovoljstvo nastavnika radom u ustanovi osnovnog obrazovanja odraslih (uključujući i nastavni plan i program), kao i zadovoljstvo polaznicima u istom sustavu. Općenita razina zadovoljstva pokazala je da su nastavnici relativno zadovoljni radom u ustanovi (ar. sred. 3,88; tablica 8.) i polaznicima (ar. sred. 3,9; tablica 9.). No, postoje razlike u zadovoljstvu između različitih skupina nastavnika. Oni koji rade samo u ustanovi osnovnog obrazovanja odraslih statistički značajno su manje zadovoljni radom u istoj ustanovi od onih koji rade i u nekoj drugoj instituciji (Wilcoxonov test, $W = 2.081,5$, p -vrijednost = 0,007939). Ovakva razlika nije značajna kada je riječ o zadovoljstvu polaznicima za iste dvije skupine nastavnika. Isto tako, spol nastavnika nije povezan sa zadovoljstvom bilo radom u ustanovi, bilo polaznicima. Godine iskustva rada u nastavi su vrlo slabo negativno korelirane sa zadovoljstvom radom (više godina iskustva, manje zadovoljstvo) i ta korelacija nije statistički značajna, dok je korelacija godina iskustva u osnovnom obrazovanju odraslih i zadovoljstva polaznicima negativna, relativno slaba i statistički značajna. No, utjecaj godina iskustva na zadovoljstvo gubi statističku značajnost u linearnim regresijskim modelima kada se kontrolira za druge varijable.

Statistički značajne razlike u zadovoljstvu radom u ustanovi i polaznicima postoje i prema načinu održavanja nastave, kao i prema udjelu polaznika kojima hrvatski jezik nije materinski. Nastavnici koji održavaju nastavu najčešće konzultativno-instruktivnim oblikom manje su zadovoljni radom u ustanovi od onih nastavnika koji najčešće održavaju nastavu nekim drugim načinom (Kruskal-Wallisov hi-kvadrat = 7.8338, df = 2, p-vrijednost = 0,0199, iako razlike između kategorija nisu izražene), a manje su zadovoljni i polaznicima (Kruskal-Wallisov hi-kvadrat = 11,561, df = 2, p-vrijednost = 0,003087).

Prema udjelu polaznika kojima hrvatski nije materinski jezik razlikuje se zadovoljstvo nastavnika radom u ustanovi (Kruskal-Wallisov hi-kvadrat = 22,576, df = 5, p-vrijednost = 0,0004068) i zadovoljstvo polaznicima (Kruskal-Wallisov hi-kvadrat = 20,253, df = 5, p-vrijednost = 0,00112). U odnosu na one nastavnike koji nemaju polaznike kojima hrvatski nije materinski jezik, manje su zadovoljni oni kojima navedeni udio iznosi do 10% (više od 75% zadovoljstvo radom i zadovoljstvo polaznicima). Sve statistički značajne razlike dobivene ovim testovima ostaju statistički značajne i kada se testiraju zajedno linearnim regresijskim modelima.

Zadovoljstvo pojedinim aspektima rada i polaznicima prikazani su u tablicama 8. i 9. gdje su tvrdnje poredane po prosječnoj ocjeni zadovoljstva, od najnižega do najvišega. Kao grupe za usporedbu izabrane su grupe koje čine 25% najniže ocijenjenih tvrdnji i 25% najviše ocijenjenih tvrdnji (u tablicama označene sivom bojom). Kad je riječ o zadovoljstvu radom u ustanovi, najniže su ocijenjeni uključenost i financiranje programa iz sredstava lokalne zajednice, inovativnost i suvremenost nastavnoga plana i programa, razvoj digitalnih i tehnoloških vještina u sklopu nastavnoga plana i programa, kao i razvoj građanskih i političkih vještina u sklopu samoga nastavnog plana i programa. Zbog negativno postavljenih tvrdnji u ovoj skupini nalaze se i odgovori na pitanja o tome sadrži li nastavni plan i program predmete koji nisu nužni za polaznikovo daljnje obrazovanje i zaposlenje. Nisko slaganje s ovim tvrdnjama upućuje da nastavnici uglavnom ne smatraju da nastavni plan i program sadrži suvišne predmete. Najviše ocijenjeni aspekti rada i nastavnoga plana i programa su metodički i didaktički materijali, udžbenici, materijalni i tehnički uvjeti rada, kao i komunikacija s upravom i kolegama.

Na isti način kao i zadovoljstvo radom prikazani su i prosječni rezultati zadovoljstva polaznicima. I ovdje su neke tvrdnje negativno postavljene. Nastavnici su najmanje zadovoljni samoinicijativnim i samostalnim djelovanjem polaznika, njihovim korištenjem internetskih resursa i shvaćanjem važnosti predmeta za intelektualni razvoj i buduće obrazovanje. Nastavnici se ne slažu s tvrdnjama da se polaznici ponašaju nasilno, asocijalno ili da vrše pritisak na nastavnike. Isto tako, nastavnici smatraju da ekonomska situacija polaznika otežava ispunjenje obveza te da članovi obitelji podržavaju polaznika u nastavku obrazovanja. Nastavnici su zadovoljni i redovitošću dolaska polaznika na nastavu i učestalošću komunikacije s nastavnicima, kao i ponašanjem polaznika prema nastavnicima.

Ipak, detaljnija analiza razlika u zadovoljstvu nastavnim planom i programom, radom u ustanovama i polaznicima između onih nastavnika koji isključivo rade u osnovnom obrazovanju odraslih i onih koji rade u još nekim ustanovama redovitoga odgoja i obrazovanja pokazuje da oni koji rade isključivo u obrazovanju odraslih iskazuju niže slaganje (ocjenu) s gotovo svim tvrdnjama o radu, programu i polaznicima, a ne samo s općenitim zadovoljstvom, kao što je navedeno. Primjećuje se da oni koji rade isključivo u osnovnom obrazovanju odraslih ocjenjuju otprilike jednakim ocjenama kao i njihovi kolege koji rade i u redovitome sustavu odgoja i obrazovanja materijalne i tehničke uvjete, plaću koju primaju, radno vrijeme, komunikaciju s upravom i kolegama, ali nižim ocjenama ocjenjuju gotovo sve tvrdnje o nastavnim elementima (prilagođenost nastavnoga plana i programa, udžbenika, razvoj vještina uz nastavni plan i program, uključenost poslodavaca i lokalne zajednice itd.). Slična situacija je i prilikom ocjene zadovoljstva polaznicima. Između dvije skupine nastavnika ocjene zadovoljstva ne razlikuju se vezano uz pitanje o tome na koji se način polaznici ophode prema nastavnicima i kako se ponašaju na nastavi, ali oni koji rade isključivo u osnovnom obrazovanju odraslih iskazuju manje zadovoljstvo tvrdnjama o motivaciji polaznika za radom i sudjelovanjem u nastavi. Vjerojatno objašnjenje ovih razlika je u tome da oni koji rade i u redovitome sustavu odgoja i obrazovanja pri odgovorima slabije diferenciraju između iskustva rada u redovitome sustavu i rada u osnovnom obrazovanju odraslih tako da se očito više zadovoljstvo radom u redovitome sustavu "prelijeva" i na odgovore za obrazovanje odraslih. Oni koji

rade samo u obrazovanju odraslih su, čini se, akutnije svjesni nedostataka nastavnoga plana i programa za osnovno obrazovanje odraslih, koji je gotovo istovjetan programu redovitoga osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja učenika.

Komentari koje su nastavnici naveli u anketnom upitniku otkrivaju probleme koje nije bilo moguće iščitati iz odgovora na postavljena pitanja. Tako se u komentarima o nastavnome planu i programu i radu u ustanovama osnovnog obrazovanja odraslih u nekih nastavnika vidi nezadovoljstvo nepostojanjem posebnih udžbenika za osnovno obrazovanje odraslih (3 komentara), neprikladnost nastavnoga plana i programa ili njegove provedbe (5 komentara), problemi s poučavanjem nacionalnih manjina, posebice romske manjine (3 komentara) i nužnost kontinuirane edukacije nastavnika (1 komentar). Komentari o polaznicima otkrivaju probleme s organizacijom nastave, posebice putovanjima do ustanove i ekonomskom situacijom polaznika (4 komentara), različitom dobnom strukturom polaznika (1 komentar), nefleksibilnim poslodavcima (1 komentar) i nemotiviranošću polaznika (2 komentara).

Dio upitnika bio je posvećen i procjeni vlastitih kompetencija nastavnika. Kao i prethodne ocjene zadovoljstva radom i polaznicima, i ove su bile postavljene kao tvrdnje s kojima se nastavnici u određenoj mjeri slažu ili ne slažu. Obuhvaćeno je više kompetencija (od andragoških do digitalnih) koje su prikazane u tablici 10. Nastavnici procjenjuju svoje kompetencije relativno visoko (medijan oko 4,16). Najniže procjenjuju vlastitu sposobnost izrade nastavnih sadržaja u sustavima za e-učenje, sposobnost određivanja ishoda učenja prema Bloomovoj taksonomiji i sposobnost podučavanja tehnika učinkovitoga pisanja i učenja. Najviše procjenjuju prilagodbu i nadopunu nastavnih sadržaja prema potrebama polaznika, kao i mogućnost prepoznavanja razvojnih i ostalih teškoća u polaznika.

Malobrojni komentari o nastavničkim kompetencijama navode da zbog premalog broja sati nastavničke kompetencije ne dolaze do izražaja (1 komentar), potrebu stalne andragoške edukacije nastavnika i uvođenje andragoških studija na sveučilištima (1 komentar) te nemogućnost primjene bilo kakvih suvremenijih načina podučavanja zbog nedostatka temeljnog znanja u polaznika, posebice nacionalnih manjina (1 komentar).

U posebnome bloku nastavnicima je bilo moguće izabrati jednu ili više vještina koje bi njihov predmet trebao razvijati. Popis vještina preuzet je iz važećega Nastavnog plana i programa za osnovno obrazovanje odraslih (Narodne novine, broj 136/2003) i prikazan je u tablici 11., zajedno s učestalosti odabira pojedinoga odgovora. Iz tablice se vidi da su četiri najčešće odabrane vještine "vještine čitanja s razumijevanjem", "govorne sposobnosti i vještine", "vještine logičkog i apstraktnog mišljenja" i "vještine kritičkog mišljenja". Četiri najrjeđe odabrane vještine su "numeričke vještine", "motoričke sposobnosti i vještine", "tehničke vještine", "umjetničke (estetske) sposobnosti i vještine". Naglasak na govornim sposobnostima i sposobnostima čitanja vjerojatno proizlazi iz činjenice da su najveći broj ispitanika činili nastavnici hrvatskoga jezika i književnosti. Međutim, visoka učestalost ovih vještina pokazuje i neadekvatno predznanje i pripremljenost polaznika u ovim područjima (koje su nastavnici istaknuli i u komentarima). Kao što je izrečeno i u jednom od komentara, čini se da nastavnici pretpostavljaju učenje temeljnih vještina pisanja, čitanja i govorenja drugim vještinama, posebice digitalnim, numeričkim i vještinama samoupravljivog učenja. Isto tako, moguće je da nastavnici ne stavljaju veći naglasak na digitalne i ostale navedene vještine jer i sami ne posjeduju dovoljno iskustvo u njihovu korištenju, što se potvrđuje i samoprocjenom kompetencija nastavnika.

Iz tablice 12. vidi se da nastavnici niskim ocjenjuju predznanje polaznika o predmetu, kao i razvijenost navedenih vještina pri upisu osnovnog obrazovanja odraslih. Nešto više ocjene nastavnici pripisuju programu, potpori i organizaciji nastave kao čimbenicima koji pridonose razvoju vještina. U komentarima nastavnici navode mali broj sati koji onemogućuje razvoj vještina (1 komentar), potrebu za razvojem temeljnih vještina pisanja i govorenja (1 komentar) te ponovno naglašavaju potrebu posebnih udžbenika za osnovno obrazovanje odraslih (1 komentar).

Slaganje s tvrdnjama o temeljnim vještinama primijenjenima u svakodnevnom životu prikazano je u tablicama 13. i 14., gdje su označene najniže (najnižih 25%) i najviše (najviših 25%) ocijenjene tvrdnje. Sve najniže ocijenjene tvrdnje su razine 3 (viša razina) i većina pripada digitalnim vještinama, uz tri numeričke vještine, tri vještine čitanja i pisanja i jednu govornu vještinu, a većina njih je opet povezana s digitalnim

vještinama. Većina najviše ocijenjenih vještina pripada nižoj razini (1 - 2), i to vještinama čitanja i pisanja te govora. Prilikom procjene četvrte razine vještina, najniže su ocijenjene uglavnom digitalne vještine i numeričke vještine povezane s digitalnima, dok su najviše ocijenjene vještine čitanja i pisanja i govorne vještine, ali i dvije numeričke vještine povezane sa svakodnevnim iskustvom. Treba napomenuti da je raspon prosječnih ocjena za četvrtu razinu bio puno manji (minimalna prosječna ocjena 2.168, maksimalna 3.39) nego za nižu razinu (minimalna prosječna ocjena 2.376, maksimalna 4.271). I srednja vrijednost svih prosječnih ocjena više razine (medijan 2.99) bila je niža nego srednja vrijednost prosječnih ocjena nižih razina (medijan 3.583). Ovi rezultati u skladu su s prethodnima koji pokazuju da su u polaznika najslabije razvijene digitalne vještine, ali i da je vjerojatno da nastavnici nisu najbolje educirani u primjeni digitalnih tehnologija tako da i njihova niska ocjena kompetencija može biti rezultat i njihove nedovoljne upoznatosti s ovim aspektom.

Komentari o temeljnim vještinama u svakodnevnom životu otkrivaju razlike u razinama vještina u starijih i mlađih, iskusnih i neiskusnih polaznika (1 komentar), nužnost cjeloživotnog učenja (1 komentar) te nužnost razvoja temeljne pismenosti i ponašanja u romskih polaznika (1 komentar).

5. PREPORUKE ZA IZRADU POLITIKA

Osnovno obrazovanje odraslih dio je širega konteksta obrazovanja, socijalne politike i gospodarskoga razvoja, stoga preporuke za njegov razvoj moraju uključivati sve navedene aspekte i dionike iz različitih domena obrazovanja, politike, gospodarstva i civilnoga sektora. Preporuke iznesene u ovome dokumentu temeljit će se na rezultatima provedenog istraživanja i neće obuhvatiti višedimenzionalnost razvoja osnovnog obrazovanja odraslih, ali će biti njezin sastavni dio. Uzimajući u obzir rezultate ovoga istraživanja, ali i sličnih provedenih istraživanja u Republici Hrvatskoj i zemljama Europske unije, preporučuje se:

Izraditi novi nastavni plan i program osnovnog obrazovanja odraslih

Prema rezultatima istraživanja, važeći nastavni plan i program nije inovativan i suvremen i ne razvija ključne vještine (npr. digitalne). Posebnu važnost ovoj spoznaji daje činjenica da su nastavni plan i program manje adekvatnim ocijenili baš oni nastavnici koji rade isključivo u sustavu osnovnog obrazovanja odraslih. Trenutni nastavni plan i program je prilagođen djeci, a ne odraslima i gotovo je jednak osnovnoškolskome programu redovitoga odgoja i obrazovanja učenika. Rezultatima potvrđena dobna raznolikost polaznika osnovnog obrazovanja odraslih u potpunosti je različita od homogene strukture grupa polaznika redovitog obrazovanja. Stoga je vrlo teško očekivati da će literatura namijenjena djeci (npr. knjiga "Družba Pere Kvržice" Mate Lovraka) motivirati na čitanje i razvoj čitanja pedesetogodišnju osobu koja želi steći osnovno obrazovanje da poboljša šanse na tržištu rada i nađe posao.

Nastavni plan i program, osim što se mora temeljiti na stjecanju ključnih kompetencija (vidi sljedeću preporuku), mora biti prilagođen životnom iskustvu, interesima i preokupacijama odraslih osoba. Zbog različitoga profila i dobnoga raspona osoba koje pohađaju osnovno obrazovanje odraslih, nastavni plan i program mora obuhvaćati širok raspon tema i sadržaja u sklopu svakog predmeta, uz mogućnost da pojedini nastavnici izaberu one teme i sadržaje koji odgovaraju potrebama i interesima polaznika, ali koje i dalje ispunjavaju temeljne obrazovne ciljeve svakoga nastavnog predmeta. Na taj način bi se stvorila široka mapa sadržaja i znanja za svaki predmet koji bi nastavnici prilagođavali specifičnoj situaciji.

Temeljiti novi nastavni plan i program osnovnog obrazovanja odraslih na razvoju ključnih kompetencija

Prema Preporuci Europskoga parlamenta i Vijeća Europe 2006/962/EC iz 2006. godine (European Parliament, 2006.), a koja je implementirana i u Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje (MZOS, 2010.), usmjerenost na kompetencije temeljna je odrednica kurikulumskih politika u Hrvatskoj i velikom broju zemalja

EU-a. Zasnivanje obrazovanja na temeljnim kompetencijama za cjeloživotno učenje ne samo da omogućuje pojedincu stjecanje relevantnog znanja i vještina, nego stvara "dodanu vrijednost na tržištu rada, socijalnu koheziju i aktivno građanstvo nudeći fleksibilnost i prilagodljivost, zadovoljstvo i motivaciju" (European Parliament, 2006., prijevod D. P.). Stoga je nužno da nastavni plan i program osnovnog obrazovanja odraslih bude utemeljen na ključnim kompetencijama. Te kompetencije su: komunikacija na materinskome jeziku, komunikacija na stranim jezicima, matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodoslovlju i tehnologiji, digitalna kompetencija, učiti kako učiti, socijalna i građanska kompetencija, inicijativnost i poduzetnost i kulturna svijest i izražavanje.

Iz rezultata istraživanja vidljivo je da nastavnici velik naglasak stavljaju na vještine čitanja, pisanja i kritičkog mišljenja koje su dio komunikacijskih kompetencija (na materinskome i na stranome jeziku). Ovo proizlazi iz činjenice da polaznici imaju vrlo nisku razinu tih vještina, a one su temelj za funkcioniranje u društvu i radnoj okolini. Komunikacijske kompetencije najbolje se mogu razviti tako da se ne obrađuju samo u sklopu predmeta materinskoga i stranoga jezika, nego u sklopu svih nastavnih predmeta. Tako se npr. vještine učinkovitog pisanja mogu razviti i u sklopu prirodoslovnih, umjetničkih i tehničkih predmeta, što je temelj pokreta *Writing across the curriculum* (McLeod, 1992.), tj. pisanje u cijelome kurikulumu, koji je posebno izražen u SAD-u. Ovo naravno znači da svi nastavnici, bez obzira na predmet koji predaju, moraju sami imati razvijene komunikacijske kompetencije, što pretpostavlja i njihovu kvalitetnu edukaciju.

Nastavnici manju težinu stavljaju na digitalne kompetencije i kompetencije samoupravljivog učenja što je, prema nekim komentarima, rezultat nedovoljno razvijenih komunikacijskih kompetencija koje bi, prema mišljenjima nekih nastavnika, trebale prethoditi drugim vještinama. Isto tako, nastavnici sami procjenjuju svoje digitalne kompetencije lošijima od drugih kompetencija. No, razvoj digitalnih kompetencija, ključnih za društva znanja, treba ići usporedno s razvojem ostalih, pa tako i temeljnih komunikacijskih kompetencija. Digitalne tehnologije u suvremenom društvu su medij kojim građani i komuniciraju i uče, ali i sudjeluju u javnome životu, politički participiraju i kulturno i umjetnički se izražavaju. Stoga uporabu digitalnih tehnologija treba uvesti u razvoj svih ostalih kompetencija, ne tretirajući ih kao odvojenu cjelinu. Neki od primjera ove prakse su korištenje interaktivnih programa za učenje jezika na računalima, internetskih zemljopisnih karata za učenje udaljenosti, mjernih jedinica i dr., fotografiranje pametnim telefonima za umjetničke projekte i građanski aktivizam itd. I za ostvarenje ovih ciljeva nužna je dodatna i kontinuirana edukacija nastavnika, ali i zadovoljenje tehničkih uvjeta.

Kompetencije samoupravljivog učenja (*self-regulated learning*) nastavnici nisu prepoznali kao ključne u vlastitim predmetima, a isto tako su niskim ocijenili i vlastito znanje o njima. Nužno je promijeniti ovakvu situaciju educirajući nastavnike u podučavanju tehnika samoupravljivog učenja i uključujući ove tehnike u sve nastavne predmete. Prednost samoupravljivog učenja je što u četiri faze (planiranje ciljeva i određivanje strategija učenja, korištenje strategija i praćenje uspjeha, refleksija o uspjehu i korištenje rezultata procesa za novi ciklus učenja, Zimmerman, 2002.) omogućava adaptivno učenje, refleksiju o naučenom, evaluaciju vlastitog znanja, ali i korištenje tehnika učenja u novim situacijama i izvan okvira institucionalnog učenja. Ovaj način učenja osnažuje autonomiju pojedinca i jača samopozdanje koje često nedostaje onima koji su napustili formalno školovanje. Na taj način polaznik prestaje biti ovisan o nastavniku i može lakše svladavati izazove učenja u drugim aspektima života: na radnome mjestu, u neformalnim situacijama svakodnevnog života i sl.

Ključni aspekt samoupravljivog učenja je i samoocjenjivanje (*self-assesment*) i vršnjačko ocjenjivanje (*peer assesment*). Vlastito ocjenjivanje postignuća, ali i ocjenjivanje postignuća vršnjaka (dobnih ili po razini obrazovanja) vodi k osnaživanju samopouzdanja i kritičkih sposobnosti polaznika, razvijajući pritom komunikacijske vještine i pomažući nastavniku jasnije procijeniti napredak polaznika. Isto tako, ovim oblicima ocjenjivanja povećava se i motivacija polaznika za radom i sudjelovanjem u nastavi. Manjak motivacije je nešto što je uočeno ovim istraživanjem, a uvođenje tehnika samoupravljivog učenja jedan je od najboljih načina za rješavanje tog problema stvaranjem pozitivnog ozračja u učionici i osnaživanjem međusobnog povjerenja. Potrebno je naglasiti da samoocjenjivanje i vršnjačko ocjenjivanje ne bi trebali biti jedini kriteriji ocjenjivanja, ali bi svakako trebali biti uključeni u cjeloviti način ocjenjivanja polaznika.

Revidirati organizaciju nastave i nastavne predmete

Rezultati su pokazali da su nastavnici koji se uglavnom koriste konzultativno-instruktivnim oblikom podučavanja manje zadovoljni radom i polaznicima od onih koji se koriste drugim oblicima nastave. Konzultativno-instruktivni oblik koristi najveći broj nastavnika, a dopisno-konzultativni najmanji broj. Uzimajući u obzir ove činjenice vrlo je vjerojatno da oni polaznici koji se koriste povremenim konzultacijama kao načinom stjecanja znanja, a upravo zbog nerazvijenih vještina samoupravljivog učenja, pokazuju lošije rezultate i motivaciju u radu pa su i nastavnici manje zadovoljni njima, a isto tako i načinom rada. Bez razvijenih vještina samoupravljivog učenja ili bez svakodnevnog kontakta s polaznicima teško je očekivati dovoljnu razinu njihove motiviranosti i predanosti učenju, posebno u situacijama lošije ekonomske situacije, nezaposlenosti ili radnih obveza. Stoga su navedene vještine samoupravljivog učenja ključne za svaki oblik neredovite nastave.

Isto tako, konzultativni oblik može imati velike koristi od uvođenja digitalnih tehnologija, poput sustava za e-učenje, videokonferencijskih alata (Skype i dr.), on-line upitnika i sl. Na ovaj način sadržaji mogu biti stalno dostupni polaznicima koji mogu prilagoditi učenje vlastitom rasporedu. Polaznici se mogu koristiti ovim alatima i za samoocjenjivanje i vršnjačko ocjenjivanje, a nastavnici mogu dobiti bolji uvid u njihove aktivnosti. Na ovaj način mogu se zaobići i neki problemi poput nemogućnosti putovanja u mjesto obrazovanja. Ipak, ovaj način iziskuje, osim digitalnog znanja i vještina, i materijalne izdatke za informatičku opremu, kao i pristup brzom Internetu, što mnogi polaznici slabijega imovinskog statusa i/ili iz ruralnih područja nemaju. Ovi problemi mogu se pokušati riješiti u suradnji s lokalnom zajednicom, posebice lokalnim gospodarstvenicima.

Zastarjelost i neinovativnost nastavnoga plana i programa proizlazi i iz podjele na nastavne predmete koja ne odražava strukturu temeljnih kompetencija koje bi polaznik trebao svladati. Nastavnici nisu, osim nekih iznimaka, smatrali da postoje nepotrebni predmeti u trenutnome nastavnom planu i programu. Točno je da se svi postojeći predmeti mogu pronaći u nekoj od predloženih temeljnih kompetencija, no nužno je slične predmete tješnje povezati tako da ojačaju kompetencije polaznika koji bi na taj način dobili jasniju sliku o pojedinome aspektu stvarnosti. Primjerice, prirodoslovne predmete i matematiku moglo bi se ujediniti ili grupirati u zajednički modul u kojem bi sudjelovali svi nastavnici iz predmetnog područja, čime bi se ojačala prirodoslovno-tehnološka kompetencija polaznika. U sličnome modulu mogli bi sudjelovati i nastavnici hrvatskoga i stranoga jezika (komunikacijske kompetencije), kao i nastavnici glazbene i likovne kulture (kulturna svijest i izražavanje). Kao što je navedeno, digitalne tehnologije trebale bi biti prisutne u svim modulima, kao i podučavanje vještina učinkovitog pisanja i kritičkog mišljenja. Na ovaj način ne bi postojali svi dosadašnji predmeti, ali bi se i dalje obrađivale teme iz svakog predmeta i u nastavi bi sudjelovali nastavnici svih predmeta, samo tješnje povezani, s boljom komunikacijom i većom slobodom u kreiranju nastavnih sadržaja i tempa njihove obrade.

Izraditi nove udžbenike i druge didaktičke materijale za osnovno obrazovanje odraslih

Jedan od najčešćih komentara i primjedbi nastavnika bili su neadekvatni udžbenici koji nisu prilagođeni odraslim polaznicima. Ova činjenica rezultat je nastavnoga plana i programa koji nije prilagođen odraslima, pa tako nisu ni udžbenici. Novi udžbenici su nužni, ali oni moraju biti odraz promjena u nastavnome planu i programu osnovnog obrazovanja odraslih, kao i promjena u organizaciji nastave. Ključno je da u sve tri promjene sudjeluju upravo oni koji obavljaju djelatnost obrazovanja odraslih, a to su ponajprije nastavnici. Oni moraju biti glavni čimbenik određivanja standarda nastavnoga plana i programa, organizacije i svih nastavnih materijala jer su u praksi stekli andragoško znanje koje često nedostaje pedagoškim djelatnicima.

No, iako su udžbenici bitni, oni su kao sredstvo podučavanja primjereniji učenicima u redovitome sustavu odgoja i obrazovanja. Ti učenici su slične dobi i razine znanja pa je sadržaj predmeta lakše pretočiti u udžbenik. Nasuprot tome, polaznici u osnovnom obrazovanju odraslih su različite dobi, znanja, životnog iskustva i prilika te je za njih puno teže prirediti udžbenik koji bi svakome od

njih bio zanimljiv i pristupačan. Stoga je važno pronaći ili izraditi i druge resurse koji će polaznicima pomoći u svladavanju kompetencija. Ovdje se ponajprije misli na multimedijske i računalne sadržaje od kojih su mnogi besplatni i javno dostupni. Korištenje i biranje ovakvih sadržaja bili bi u nadležnosti samih nastavnika, ovisno o osobinama pojedinih polaznika, ali bi trebale postojati jasne smjernice i okviri za njihovo korištenje i odabir, u skladu s ishodima učenja i kompetencijama kojima se polaznike želi podučiti.

Educirati nastavnike u andragoškim vještinama i u suvremenim oblicima podučavanja (digitalne tehnologije i samoupravljivo učenje)

Nužan preduvjet bilo kakve promjene u sustavu obrazovanja je kontinuirana edukacija nastavnoga osoblja. Istraživanjem je uočeno nedostatno znanje nastavnika o digitalnim tehnologijama i suvremenim načinima poučavanja. Isto tako, nastavnici su prepoznali potrebu osnivanja andragoških studija na hrvatskim sveučilištima, što je svakako smjer u kojemu treba razvijati sustav obrazovanja odraslih. No, taj sustav, jednom kada se uvede, daje rezultate tek za pet do deset godina kada iz tog sustava izađu kvalificirani stručnjaci. U sadašnjoj situaciji potrebno je educirati nastavnike drugim oblicima usavršavanja. Osmišljavanje cijelog sustava edukacije nastavnika izlazi iz okvira ovog istraživanja, no osnovne preporuke svakako se mogu iznijeti. Kao i u slučaju udžbenika, organizacije nastave i nastavnoga plana i programa, i edukacije moraju biti u skladu s predloženim kompetencijskim modelom obrazovanja.

Nužno je ostvariti suradnju nastavnika u osnovnom obrazovanju odraslih sa stručnjacima sa sveučilišta, poslodavcima i djelatnicima Ministarstva znanosti i obrazovanja kako bi se utvrdile nastavničke kompetencije potrebne za rad s odraslima i izradio kompetencijski okvir. Nakon toga, nužno je provesti sustavno istraživanje o razini navedenih kompetencija u nastavnika i u skladu s tim izraditi plan edukacija temeljen na prioritetima. Pružatelji usluga educiranja nastavnika u navedenim kompetencijama mogu biti javne ustanove obrazovanja, sveučilišta, ali i udruge i gospodarski subjekti, ovisno o potrebnom znanju i vještinama. Izvore financijskih sredstava potrebnih za usavršavanje nastavnika treba diversificirati tako da u financiranju participiraju i tijela državne uprave i lokalne samouprave, ali i same ustanove za obrazovanje odraslih, kao i lokalni gospodarski subjekti.

Temelj za buduće edukacije nastavnika je razvijen sustav vrednovanja kvalitete nastave u sustavu osnovnog obrazovanja odraslih. Ovakav sustav sadrži više dimenzija vrednovanja koje bi se trebale periodički obavljati. Samoprocjenom nastavnika, vršnjačkom (*peer*) evaluacijom među nastavnicima i evaluacijom nastavnika od polaznika utvrdile bi se potrebe za edukacijom svakog nastavnika posebno i kreirali personalizirani programi usavršavanja. Isto tako, oni nastavnici koji posjeduju razvijenije kompetencije trebali bi ih prenijeti kolegama na internim (*in-house*) seminarima. Uz ove načine evaluacije, u nešto duljim vremenskim intervalima trebale bi se provesti evaluacije za koje bi bila nadležna državna tijela. Za cijeli ovaj sustav važno je stvoriti atmosferu kolegijalnog povjerenja jer cilj evaluacija nije diskreditiranje nastavnika, nego stjecanje dodatnih vještina i podizanje kvalitete obrazovanja.

Izraditi specijalizirane programe prilagođene polaznicima kojima hrvatski jezik nije materinski jezik

Obrazovanje manjinskih zajednica, posebice onih koje ne govore domicilni jezik, izazov je za većinu zemalja Europske unije. Budući da funkcija osnovnog obrazovanja odraslih nije samo pružanje znanja i vještina, nego i funkcija socijalne inkluzije, iznimno je važno osmisliti programe koji će manjinskim populacijama osigurati kompetencije koje će im omogućiti nalaženje zaposlenja, ali i sudjelovanje u javnom životu, ostvarivanje građanskih prava, bolju zdravstvenu skrb i dr.

Prema rezultatima istraživanja, najčešće spominjana i najranjivija skupina u osnovnom obrazovanju odraslih su pripadnici romske nacionalne manjine. Izazovi s kojima se susreću nastavnici koji obrazuju pripadnike romske manjine su najčešće nepoznavanje hrvatskoga jezika, ali i nepoznavanje običaja i načina funkcioniranja u sklopu obrazovnoga sustava. Ove teškoće najčešće rezultiraju smanjenim zadovoljstvom

i motivacijom i nastavnika i polaznika romske nacionalnosti. Iako su tijekom proteklih godina postignuti pomaci u uključivanju romske zajednice (Ured za ljudska prava, 2012.), puno toga još treba učiniti da bi se popravio socijalni položaj romske manjine.

Prioritet u obrazovanju Roma svakako je osnaživanje komunikacije na hrvatskome jeziku jer je to preduvjet za razvoj svih ostalih kompetencija, kao i za sudjelovanje Roma u ekonomskome i društvenome životu zajednice. Jedna od mogućih mjera za rješavanje ovoga problema su intenzivni tečajevi hrvatskoga jezika za Rome prema stupnju znanja hrvatskoga jezika, a prije uključivanja u program osnovnog obrazovanja odraslih. No, ovaj program ima nekoliko nedostataka, ponajprije izoliranost romskih polaznika od ostalih polaznika, dodatno vrijeme i resurse potrebne za podučavanje jezika, ali i odvojenost podučavanja jezika od ostalih kompetencija u obrazovanju.

Za neke polaznike će biti nužno organizirati odvojenu nastavu hrvatskoga jezika, no oni koji imaju temeljno razumijevanje jezika mogu sudjelovati u nastavi uz dodatne mjere. Jedna od tih mjera oslanja se na tzv. *peer learning* gdje se druge polaznike (pogotovo romske) koji imaju višu razinu uporabe hrvatskoga jezika potiče da, uz evaluaciju predmetnoga nastavnika, podučavaju one polaznike kojima hrvatski jezik predstavlja problem. Ovaj koncept upotrebljiv je i među drugim polaznicima, ne samo romskim, a vrlo je učinkovit jer od njega koristi i onaj koji podučava i onaj koga se podučava. Sljedeći korak bio bi da se u sredinama s mnogobrojnom romskom nacionalnom manjinom u sustavu obrazovanja odraslih i u suradnji s romskim udrugama educiraju romski asistenti u nastavi koji bi polaznicima s niskom razinom jezične kompetencije pomagali i izvan obrazovne institucije. Takvi asistenti pomogli bi polaznicima i u prihvaćanju kulturnih i društvenih obrazaca potrebnih za uspješno obrazovanje i rad. Financijska sredstva za ovakve projekte bilo bi moguće osigurati u Europskome socijalnom fondu kojemu je jedan od temeljnih ciljeva borba protiv marginalizacije (Europska komisija, n.d.), a projekti slični navedenim mjerama već se provode u nekim zemljama EU-a, poput Slovačke (Europska komisija, n.d.a.) i Rumunjske (Europska komisija, n.d.b.).

Uključiti u provedbu obrazovanja odraslih lokalnu zajednicu i poslodavce

Uključivanje lokalne zajednice (jedinice lokalne samouprave, lokalni poslodavci, udruge i dr.) u obrazovanje koncept je koji imaju višestruke povoljne učinke za sve uključene strane, no čini se da nije zaživio kada je u pitanju osnovno obrazovanje odraslih u Hrvatskoj. Lokalna partnerstva, uloga poslodavaca i druge lokalne inicijative najlošije su ocijenjeni u upitniku o zadovoljstvu nastavnika. Očito je da lokalne zajednice i poslodavci još nisu uvidjeli da njihova participacija u sustavu osnovnog obrazovanja odraslih za njih same ima niz dobrobiti, a tome pridonosi još uvijek centraliziran i nefleksibilan sustav nastavnoga programa obrazovanja.

Dobrobiti koje lokalne zajednice i lokalni poslodavci mogu ostvariti sudjelovanjem u obrazovanju za lokalnu zajednicu su smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti njezinih članova, a za poslodavce veća dostupnost i obrazovanost radne snage prilagođene potrebama lokalnoga gospodarstva. Gospodarstvenicima se više isplati zapošljavati lokalno stanovništvo s lokalnim znanjem i iskustvom, nego tražiti radnike na širem nacionalnom ili regionalnom tržištu. Njihovim angažmanom i poticanjem određenih nastavnih programa (ili barem tema), ali i osiguravanjem stručne prakse, na jednostavan način ostvaruju pristup potencijalnim radnicima. Isto tako, posebno u sklopu obrazovanja za temeljne kompetencije, poslodavci povećavaju dobiti od već zaposlenih radnika koji imaju slabo razvijene kompetencije, a koje razvijaju tijekom osnovnog obrazovanja odraslih. Stoga je nužno da se i lokalna zajednica i poslodavci uključe u kreiranje nastavnoga plana i programa i da sudjeluju zajedno s nastavnicima u poticanju onih kompetencija koje će omogućiti polaznicima lakše zapošljavanje.

Iako temeljni kompetencijski okvir mora biti donesen na nacionalnoj razini, treba ostaviti prostora za modificiranje nastavnoga plana i programa prema lokalnim potrebama. Ovaj "pristup odozdo" (bottom up) osigurava zadovoljenje lokalnih potreba u sklopu nacionalnoga sustava temeljnih kompetencija. Za ostvarivanje ovakvog sustava nužna je financijska participacija poslodavaca i to

izdvajanjem određene količine novca za financiranje lokalnog obrazovanja odraslih. Ova sredstva kanalizirala bi se u fond iz kojeg bi se financirali programi usavršavanja nastavnika, nabava informatičke opreme za učenike, asistenti u nastavi i sl. U rad takvog fonda trebali bi biti uključeni svi dionici (poslodavci, škole, nastavnici, lokalna samouprava, udruge) koji bi konsenzusom donosili odluke o prioritetima korištenja financijskih sredstava. Lokalna zajednica trebala bi stimulirati poslodavce koji bi sudjelovali u programu financijskim olakšicama uviđajući širu društvenu dobrobit ovakvih aranžmana.

6. DODATAK

Tablice

Tablica 1. Anketirani nastavnici po spolu

	Broj	Postotak
Muški	44	35,77
Ženski	79	64,23

Tablica 2. Godine radnog iskustva nastavnika u obrazovanju uopće i u obrazovanju odraslih

	Minimum	1. kvartil	Medijan	3. kvartil	Maksimum
U obrazovanju općenito	2	7	12	23	45
U obrazovanju odraslih	1	3	6	10	40

Tablica 3. Anketirani nastavnici prema radu u ustanovi za obrazovanje odraslih

	Broj	Postotak
Pučko otvoreno učilište Vrbovec	1	0,81
Odgojni dom Turopolje	4	3,25
Pučko otvoreno učilište POUKA, Karlovac	2	1,63
V. osnovna škola Varaždin	7	5,69
Pučko otvoreno učilište Koprivnica	2	1,63
Pučko otvoreno učilište Bjelovar	8	6,5
Pučko otvoreno učilište Marinković, Garešnica	3	2,44
Narodno učilište Rijeka	3	2,44
Pučko otvoreno učilište Aspekt, Virovitica	1	0,81
Pučko otvoreno učilište Obris, Požega	5	4,07
Učilište Maestro, Požega	3	2,44
Pučko otvoreno učilište Libar, Slavonski Brod	7	5,69
Pučko otvoreno učilište Brod, Slavonski Brod	1	0,81
Andragog II, Valpovo	11	8,94
Učilište Studium, Osijek	8	6,5
Pučko otvoreno učilište Poetika, Osijek	2	1,63
Pučko otvoreno učilište Osijek	1	0,81
Pučko otvoreno učilište Šibenik	1	0,81
Pučko otvoreno učilište Andragog, Županja	14	11,38

Učilište Studium, Vukovar	3	2,44
Učilište Županja	1	0,81
Tehničko učilište Vinkovci	7	5,69
Učilište Otok, Otok	4	3,25
Centar za kulturu i cjeloživotno obrazovanje Zlatna Vrata, Split	2	1,63
Pučko otvoreno učilište Pula	2	1,63
Pučko otvoreno učilište Čakovec	8	6,5
Pučko otvoreno učilište Zagreb	2	1,63
Centar za dopisno obrazovanje Birotehnika, Zagreb	6	4,88
Bez odgovora	4	3,25

Tablica 4. Anketirani nastavnici prema najčešćem obliku održavanja nastave

	Broj	Postotak
Redovita nastava	42	34,15
Konzultativno-instruktivni oblik	52	42,28
Dopisno-konzultativni oblik	23	18,7
Bez odgovora	6	4,88

Tablica 5. Anketirani nastavnici prema postotku polaznika kojima hrvatski jezik nije materinski

	Broj	Postotak
Nema takvih učenika	65	52,85
Do 10%	27	21,95
Od 10% do 30%	6	4,88
Od 30% do 50%	6	4,88
Od 50% do 75%	4	3,25
Više od 75%	10	8,13
Bez odgovora	5	4,07

Tablica 6. Anketirani nastavnici prema radnome statusu (Pitanje: Radite li u još nekoj drugoj obrazovnoj ustanovi osim navedene ustanove obrazovanja odraslih?)

	Broj	Postotak
Da	71	57,72
Ne	50	40,65
Bez odgovora	2	1,63

Tablica 7. Anketirani nastavnici prema nastavnome premetu koji predaju
(Napomena: Mogući višestruki odgovori)

	Broj	Postotak
Hrvatski jezik	27	21,95
Likovna kultura	9	7,32
Glazbena kultura	5	4,07
Strani jezik	12	9,76
Matematika	20	16,26
Biologija	14	11,38
Kemija	15	12,2
Fizika	13	10,57
Povijest	14	11,38
Zemljopis	9	7,32
Osnove građanskog obrazovanja	14	11,38
Tehnička kultura s informatikom	13	10,57
Tjelesna i zdravstvena kultura	7	5,69

Tablica 8. Prosječne ocjene slaganja nastavnika s tvrdnjama o zadovoljstvu nastavnim planom i programom i uvjetima rada u osnovnom obrazovanju odraslih (ponuđeni odgovori na skali od 1 do 5: 1 - u potpunosti se ne slažem, 2 - uglavnom se ne slažem, 3 - niti se slažem niti se ne slažem, 4 - uglavnom se slažem, 5 - u potpunosti se slažem)

	Ar. sredina	St. devijacija
Financiranje programa iz sredstava lokalne samouprave je dostatno	2,67	1,263
Uključenost jedinica lokalne samouprave u nastavni proces (općine, gradovi, županije) je dobra	2,983	1,228
Nastavni plan i program osnovnog obrazovanja odraslih razvija digitalne i tehnološke vještine	3,106	1,097
Nastavni plan i program osnovnog obrazovanja odraslih je inovativan i suvremen	3,143	1,138
Nastavni plan i program osnovnog obrazovanja odraslih sadrži predmete koji nisu nužni za daljnje obrazovanje polaznika	3,179	1,317
Nastavni plan i program osnovnog obrazovanja odraslih sadrži predmete koji nisu nužni za buduće zaposlenje učenika	3,225	1,291
Nastavni plan i program osnovnog obrazovanja odraslih razvija vještine nužne za djelovanje i poboljšanje situacije u lokalnoj zajednici	3,263	1,056

Nastavni plan i program osnovnog obrazovanja odraslih razvija vještine nužne za sudjelovanje polaznika u političkome i društvenome životu	3,291	1,052
Uključenost vanjskih dionika u nastavni proces (poslodavci, udruge) je dobra	3,364	1,283
Kontinuirana edukacija iz područja obrazovanja odraslih (seminari, predavanja, radionice i sl.) je prikladna i dovoljno česta	3,412	1,158
Plaća koju primam u sustavu osnovnog obrazovanja odraslih je dobra	3,443	1,094
Nastavni plan i program osnovnog obrazovanja odraslih razvija vještine nužne za samoupravljivo učenje ("učenje kako učiti")	3,451	1,035
Nastavni plan i program osnovnog obrazovanja odraslih polaznicima je zanimljiv i poticajan	3,491	0,9241
Nastavni plan i program osnovnog obrazovanja odraslih kvalitetno priprema polaznike za buduće zaposlenje	3,504	0,9494
Nastavni plan i program osnovnog obrazovanja odraslih sadržajem je primjeren dobi i životnom iskustvu polaznika	3,548	1,086
Nastavni plan i program osnovnog obrazovanja odraslih razvija intelektualne sposobnosti polaznika	3,558	1,077
Nastavni plan i program osnovnog obrazovanja odraslih razvija vještine nužne za svakodnevni život	3,577	0,91
Nastavni plan i program osnovnog obrazovanja odraslih kvalitetno priprema polaznike za daljnje obrazovanje	3,593	0,9509
Nastavni plan i program osnovnog obrazovanja odraslih opsegom je primjeren mogućnostima i životnim okolnostima polaznika	3,626	0,9221
Metoda dopisne nastave je prikladna i učinkovita	3,67	1,115
Osnovni i dodatni nastavni materijali su dostupni u knjižnici ustanove obrazovanja odraslih	3,713	1,16
Metodički i didaktički materijali i upute su dobro napisani i korisni	3,717	1,089
Nastavni materijali i udžbenici su prikladni i dobro napisani	3,746	1,135
Radno vrijeme je fleksibilno i omogućava uspješno usklađivanja privatnoga života s radom	4,229	0,8311
Tehnički uvjeti za izvođenje nastave (računala, projektori i sl.) su prikladni	4,278	0,833
Materijalni uvjeti za izvođenje nastave (prostorije, namještaj i sl.) su prikladni	4,371	0,7971
Komunikacija s upravom ustanove obrazovanja odraslih je dobra	4,612	0,6823

Komunikacija s kolegama u ustanovi obrazovanja odraslih je dobra	4,713	0,5583
Općenito, zadovoljan/na sam radom u ustanovi osnovnog obrazovanja odraslih	3,879	0,9432

Napomena: Rezultati su poredani uzlazno prema prosječnoj ocjeni osim posljednje tvrdnje koja se odnosi na općenito zadovoljstvo. U tablici su označeni odgovori koji prema ocjeni pripadaju u 25% najlošije i 25% najbolje ocijenjenih.

Tablica 9. Prosječne ocjene slaganja nastavnika s tvrdnjama o zadovoljstvu polaznika u osnovnom obrazovanju odraslih (ponuđeni odgovori na skali od 1 do 5: 1 - u potpunosti se ne slažem, 2 - uglavnom se ne slažem, 3 - niti se slažem niti se ne slažem, 4 - uglavnom se slažem, 5 - u potpunosti se slažem)

	Ar. sredina	St. devijacija
Polaznici i/ili članovi njihovih obitelji vrše pritisak na nastavnike da polaznici budu što bolje ocijenjeni	1,389	0,7492
Polaznici pokazuju asocijalno i/ili agresivno ponašanje prema nastavnicima	1,527	0,8378
Polaznici pokazuju asocijalno i/ili agresivno ponašanje prema drugim polaznicima	1,652	0,9653
Učenici samostalno i samoinicijativno pronalaze resurse i materijale povezane sa sadržajem predmeta	2,798	1,311
Polaznici koriste internetske resurse koje preporuča nastavnik	3,017	1,228
Polaznici shvaćaju važnost predmeta za njihov intelektualni razvoj	3,33	1,15
Polaznici iniciraju rasprave o sadržajima predmeta	3,357	1,154
Polaznici shvaćaju važnost predmeta za njihovo buduće obrazovanje	3,378	1,137
Polaznici shvaćaju važnost predmeta za njihovo buduće zaposlenje	3,413	1,172
Polaznici spremno sudjeluju u raspravama o sadržaju predmeta	3,496	1,158
Polaznici spremno i na vrijeme pišu domaće zadaće	3,549	1,052
Polaznici redovito čitaju zadane materijale	3,554	1,038
Polaznici postavljaju dodatna pitanja o sadržaju predmeta	3,588	1,174
Poslodavci podržavaju polaznika u nastavku osnovnog obrazovanja odraslih (ako je polaznik zaposlen)	3,596	0,9918
Polaznici pokazuju interes za sadržaj predmeta	3,6	1,024
Polaznici uspješno usklađuju radne i obiteljske obveze s nastavnim obvezama	3,649	1,024

Članovi šire zajednice podržavaju polaznika u nastavku osnovnog obrazovanja odraslih	3,651	1,003
Ekonomska situacija polaznika i njegove obitelji otežava ispunjenje njegovih nastavnih obveza	3,655	1,018
Članovi obitelji podržavaju polaznika u nastavku osnovnog obrazovanja odraslih	3,781	1,047
Polaznici redovito dolaze na nastavu	3,807	1,029
Polaznici redovito komuniciraju s nastavnikom (u slučaju dopisne nastave)	3,931	1,012
Polaznici se ponašaju prema nastavnicima pristojno i s poštovanjem	4,342	0,8893
Općenito, zadovoljan/na sam polaznicima u instituciji osnovnog obrazovanja odraslih	3,903	0,9158

Napomena: Rezultati su poredani uzlazno prema prosječnoj ocjeni osim posljednje tvrdnje koja se odnosi na općenito zadovoljstvo. U tablici su označeni odgovori koji prema ocjeni pripadaju u 25% najlošije i 25% najbolje ocijenjenih – samo za afirmativne tvrdnje.

Tablica 10. Samoprocjena vlastitih kompetencija nastavnika (tvrdnja "Procijenite koliko možete:", ponuđeni odgovori na skali od 1 do 5: 1 - u potpunosti se ne slažem, 2 - uglavnom se ne slažem, 3 - niti se slažem niti se ne slažem, 4 - uglavnom se slažem, 5 - u potpunosti se slažem)

	Ar. sredina	St. devijacija
Izraditi jednu ili više nastavnih jedinica u nekom sustavu za e-učenje (Moodle, Merlin, Lumen i sl.)	3,212	1,417
Odrediti ishode učenja za pojedinu nastavnu jedinicu prema Bloomovoj taksonomiji	3,9	1,196
Podučiti polaznike vještinama učinkovitog pisanja	4,062	0,9662
Podučiti polaznike vještinama učinkovitog učenja	4,116	0,8673
Izraditi prezentaciju u MS Power Pointu koja će osim teksta sadržavati slikovni i videomaterijal	4,158	1,102
Izraditi upitnik kojim bi polaznici vrednovali kvalitetu nastave nakon njezina završetka	4,177	1,054
Prilagoditi nastavni sadržaj individualnim potrebama polaznika	4,216	0,7668
Prepoznati razvojne i zdravstvene teškoće u polaznika	4,274	0,8788
Nadopuniti zadani sadržaj nastavnih jedinica sadržajima iz drugih izvora (Internet, enciklopedije i sl.)	4,374	0,9125
Prepoznati teškoće u svladavanju gradiva u polaznika	4,452	0,7039

Tablica 11. Vještine i sposobnosti za koje nastavnici smatraju da bi ih njihov predmet trebao razviti (Napomena: Mogućnost višestrukog odabira odgovora)

	Broj	Postotak
Vještine čitanja s razumijevanjem	70	56,91
Govorne sposobnosti i vještine	70	56,91
Vještine logičkog i apstraktnog mišljenja	67	54,47
Vještine kritičkog mišljenja	65	52,85
Vještine timskoga rada	60	48,78
Vještine pisanja	54	43,9
Vještine samoupravljivog učenja	47	38,21
Vještine aktivnoga građanstva	42	34,15
Vještine digitalne tehnologije	40	32,52
Numeričke vještine	36	29,27
Motoričke sposobnosti i vještine	36	29,27
Tehničke vještine	30	24,39
Umjetničke (estetske) sposobnosti i vještine	16	13,01

Tablica 12. Procjena nastavnika o vještinama i sposobnostima polaznika (ponuđeni odgovori na skali od 1 do 5: 1 - nedovoljno, 2 - dovoljno, 3 - dobro, 4 - vrlo dobro, 5 - izvrsno)

	Ar. sredina	St. devijacija
S obzirom na dosadašnje školovanje i životno iskustvo polaznika, koliko su vještine koje ste naveli razvijene u polaznika pri upisu u program osnovnog obrazovanja odraslih ili pri upisu Vašeg predmeta?	2,664	1,236
S obzirom na dosadašnju razinu obrazovanja pojedinoga polaznika, procijenite koliko je predznanje polaznika o Vašem predmetu?	2,759	1,034
Koliko sadašnji nastavni plan i program Vašeg predmeta pridonosi razvijanju navedenih vještina?	3,389	1,064
Koliko sadašnja metodička i didaktička potpora koju dobivate pridonosi razvijanju navedenih vještina?	3,526	1,015
Koliko sadašnja organizacija nastave Vašeg predmeta pridonosi razvijanju navedenih vještina?	3,663	1,066

Tablica 13. Slaganje nastavnika s tvrdnjama o stečenim vještinama polaznika pri završetku osnovnog obrazovanja odraslih (tvrdnja: "Nakon završenog osnovnog obrazovanja odraslih osoba će moći:", ponuđeni odgovori na skali od 1 do 5: 1 - u potpunosti se ne slažem, 2 - uglavnom se ne slažem, 3 - niti se slažem niti se ne slažem, 4 - uglavnom se slažem, 5 - u potpunosti se slažem)

	Ar. sredina	St. devijacija	Vrsta	Podvrsta	Razina
Uspostaviti i voditi osobni blog na Internetu	2,376	1,038	Dig	Prod	3
Napraviti tablični izračun (Excel) osobnih financija	2,481	1,213	Dig	Prod	3
Unijeti podatke u program za tablične izračune (npr. MS Excel)	2,612	1,14	Dig	Traž	3
Prebaciti novac s jednog na drugi tekući račun uz pomoć internetskog bankarstva	2,762	1,123	Dig	ICT	3
Pronaći i koristiti prijavne obrasce na internetskim stranicama državne uprave	2,769	1,176	Dig	Traž	3
Dodati ilustracije u računalni dokument ili prezentaciju	2,771	1,235	Dig	Prod	3
Naručiti putne karte preko Interneta	2,785	1,133	Dig	ICT	3
Koristiti usluge internetskog bankarstva	2,822	1,148	Num	Broj	3
Napisati strukturirani životopis	2,895	1,192	Dig	Prod	3
Usporediti usluge nekoliko banaka	2,981	1,094	ČiP	Razum	3
Izračunati cijenu sniženoga proizvoda kada je sniženje navedeno u postocima	3,057	1,111	Num	Mjer	3
Napisati pritužbu zbog neosnovane kazne za parkiranje	3,085	1,052	ČiP	Kom	3
Odrediti udaljenosti na auto karti	3,113	1,027	Num	Mjer	3
Napisati dužu e-poruku prijatelju	3,124	1,133	ČiP	Kom	3
Pokazati geografsku kartu na mobilnome telefonu i dati upute o kretanju	3,14	1,24	Gov	GovKom	3

Razumjeti jednostavne dijagrame u novinskom članku	3,215	1,133	Num	Stat	1 - 2
Sudjelovati u raspravama na društvenim mrežama	3,25	1,161	ČiP	Kom	3
Zatražiti bolovanje	3,28	0,9595	ČiP	Kom	3
Pomoći djetetu u osnovnoj školi sa zadaćom	3,283	1,058	ČiP	Razum	3
Napisati jednostavnu pritužbu na proizvod	3,287	1,086	ČiP	Kom	1 - 2
Poslati, primiti i pročitati e-poruku s privitkom (attachment)	3,33	1,119	Dig	Traž	1 - 2
Planirati putovanje koje uključuje nekoliko prijevoznih sredstava	3,38	0,9543	Num	Mjer	3
Spremiti (save) dokument u mapu na osobnom računalu	3,437	1,063	Dig	ICT	1 - 2
Očitati tlak zraka u automobilskim gumama	3,453	0,9272	Num	Mjer	1 - 2
Razumjeti i provjeriti račune, mjesečnu potrošnju struje, plina, vode i sl.	3,454	1,008	Num	Broj	1 - 2
Odrediti je li cijena proizvoda viša ili niža od prosječne cijene takvog proizvoda	3,491	0,897	Num	Stat	3
Sigurno koristiti PIN kodove i zaporke (passwords)	3,523	1,022	Dig	ICT	1 - 2
Napisati prijavu za posao na temelju dostupnoga predloška	3,533	0,8994	ČiP	Kom	1 - 2
Ispuniti odrađene radne sate na obrascu	3,547	0,9475	Num	Stat	1 - 2
Napisati izvješće o obavljenom poslu u smjeni	3,619	0,9342	ČiP	Kom	1 - 2
Pročitati kratku e-poruku svojeg nadređenog	3,648	1,017	ČiP	Razum	1 - 2
Razumjeti informacije o cijeni na pakiranoj robi	3,664	0,9001	Num	Broj	1 - 2
Koristiti ekran osjetljiv na dodir (touch screen)	3,689	0,9397	Dig	ICT	1 - 2

Pronaći jednostavne informacije na Internetu uz pomoć internetske tražilice	3,689	1,018	Dig	Traž	1 - 2
Razumjeti korisničke upute kupljenoga proizvoda	3,721	0,9498	Gov	SluOd	3
Pročitati i razumjeti upute o doziranju lijeka	3,722	0,9748	ČiP	Razum	1 - 2
Razumjeti kada je zakazani liječnički pregled	3,74	1,005	Gov	SluOd	1 - 2
Razumjeti glavni sadržaj i poruku priloga u TV-emisiji	3,76	0,919	Gov	SluOd	3
Sudjelovati na roditeljskom sastanku i razumjeti poruke koje se trebaju prenijeti djeci	3,767	0,9722	Gov	SluOd	3
Izmjeriti točne količine određenoga materijala (npr. brašno, voda, šećer)	3,785	0,869	Num	Mjer	1 - 2
Telefonski upitati poslodavca o oglašenome slobodnome radnome mjestu	3,79	0,9476	Gov	GovKom	3
Razumjeti i slijediti jednostavne upute kako doći do najbližega bankomata	3,808	0,9959	Gov	SluOd	1 - 2
Primiti i razumjeti jednostavnu poruku nadređenoga o novome radnom zadatku	3,829	0,9036	Gov	SluOd	1 - 2
Koristiti kazalo u automobilskome priručniku i naći poglavlje koje ga zanima	3,837	0,9765	ČiP	Strat	1 - 2
Koristiti kalkulator za jednostavne izračune	3,846	0,8897	Num	Broj	1 - 2
Požaliti se na kvalitetu proizvoda prodavaču u trgovini	3,886	0,9335	Gov	GovKom	3
Ispuniti osobne podatke na službenim formularima	3,898	0,9063	ČiP	Kom	1 - 2
Razumjeti osnovno značenje sadržaja TV i radio vijesti	3,906	0,8567	Gov	SluOd	1 - 2
Opisati zdravstvene tegobe liječniku	3,962	0,8871	Gov	GovKom	3
Pročitati pismo dobiveno od škole i slovkati teške i nepoznate riječi	4,018	1,045	ČiP	Strat	1 - 2

Odrediti vrijeme potrebno za odlazak u kino i povratak kući	4,038	0,8156	Num	Broj	3
Pročitati naslov novinskoga članka i odlučiti želi li pročitati članak ili ne	4,066	0,9687	ČiP	Strat	1 - 2
Reći osobne podatke pri upisu u knjižnicu	4,087	0,9043	Gov	GovKom	1 - 2
Kupiti parkirnu kartu na automatu ili platiti parking na automatu	4,093	0,8188	ČiP	Razum	1 - 2
Napisati jednostavnu blagdansku čestitku obitelji i prijateljima	4,185	0,7989	ČiP	Kom	1 - 2
Zatražiti pomoć za izlazak iz autobusa na željenoj postaji	4,228	0,8818	Gov	GovKom	1 - 2
Kupiti putnu kartu na šalteru	4,255	0,9057	Gov	GovKom	1 - 2
Napisati popis stvari za kupovinu	4,271	0,7718	ČiP	Razum	1 - 2

Napomena: Rezultati su poredani uzlazno prema prosječnoj ocjeni osim posljednje tvrdnje koja se odnosi na općenito zadovoljstvo. U tablici su označeni odgovori koji prema ocjeni pripadaju u 25% najlošije i 25% najbolje ocijenjenih.

Legenda: Stupac "Vrsta" označava vrstu vještina prema norveškome VOX okviru temeljnih vještina: ČiP - čitanje i pisanje,
 Num - numeričke vještine,
 Dig - digitalne vještine,
 Gov - govorne vještine.

Stupac "Podvrsta" označava podvrstu temeljne vještine prema norveškome VOX okviru temeljnih vještina: Strat - strategije čitanja i pisanja,
 Razum - čitanje i razumijevanje,
 Kom - pisanje i komuniciranje.
 Broj - brojevi,
 Mjer - mjerenje,
 Stat - statistika.
 ICT - korištenje ICT sustava,
 Traž - traženje i razmjena digitalnih informacija,
 Prod - Proizvodnja i prezentacija digitalnih informacija.
 SluOd - slušanje i odgovaranje,
 GovKom - govorenje i komuniciranje.

Stupac "Razina" - razina vještine prema norveškome VOX okviru temeljnih vještina.

Tablica 14. Slaganje nastavnika s tvrdnjama o stečenim vještinama polaznika pri završetku osnovnog obrazovanja odraslih (tvrdnja: "Nakon završenog osnovnog obrazovanja odraslih osoba će moći:", ponuđeni odgovori na skali od 1 do 5: 1 - u potpunosti se ne slažem, 2 - uglavnom se ne slažem, 3 - niti se slažem niti se ne slažem, 4 - uglavnom se slažem, 5 - u potpunosti se slažem)

	Ar. sredina	St. devijacija	Vrsta	Podvrsta
Napraviti i objaviti osobnu internetsku stranicu	2,168	1,02	Dig	Prod
Izračunati prosjeke određenih veličina (npr. plaća) u MS Excelu i prezentirati ih drugima	2,375	1,045	Num	Stat
Komprimirati (zip) nekoliko datoteka u jednu i poslati je e-poštom	2,539	1,069	Dig	ICT
Napisati izvještaje koji sadrže brojčane informacije i grafove (npr. izvještaj o prodaji)	2,615	1,193	Num	Broj
Predsjedati sastankom udruge	2,689	0,9704	Gov	GovKom
Skenirati fotografiju na računalu	2,718	1,167	Dig	ICT
Sudjelovati u raspravi o zdravlju i koristiti relevantne medicinske pojmove	2,728	1,012	Gov	SluOd
Koristiti internetske rječnike i alate za prijevod	2,817	1,147	Dig	Traž
Napisati izvještaj osiguravajućoj kući u slučaju nezgode	2,819	1,063	ČiP	Kom
Ispuniti zahtjev za stambeni kredit	2,896	1,023	ČiP	Kom
Slušati aktivno i kritički prodajnog agenta preko telefona	2,99	0,9902	Gov	SluOd
Zagovarati vlastita prava u razgovoru s osobama koje su dio vlasti	3,019	1,019	Gov	GovKom
Izračunati količinu i trošak materijala za obnovu kuće	3,028	1,091	Num	Mjer
Razumjeti i procijeniti točnost ugovora o najmu stana	3,117	1,022	ČiP	Razum
Razumjeti političke programe prikazane na TV-u i imati mišljenje o njima	3,149	1,043	Gov	SluOd
Održati obuku novim zaposlenicima o korištenju radnoga stroja	3,163	0,9765	Gov	GovKom
Pročitati tehničku literaturu vezanu uz posao i napisati sažetak	3,176	1,138	ČiP	Strat
Razumjeti argumentaciji u novinskome članku i raspraviti je s drugima	3,272	1,148	ČiP	Razum
Prilagoditi kuharski recept broju porcija	3,324	1,033	Num	Mjer

Izabrati davatelja usluga mobilne telefonije na temelju vlastitih potreba	3,356	1,023	Num	Broj
Izreći vlastita mišljenja i stajališta na roditeljskome sastanku	3,39	1,07	Gov	GovKom

Napomena: Rezultati su poredani uzlazno prema prosječnoj ocjeni osim posljednje tvrdnje koja se odnosi na općenito zadovoljstvo. U tablici su označeni odgovori koji prema ocjeni pripadaju u 25% najlošije i 25% najbolje ocijenjenih.

Legenda: Stupac "Vrsta" označava vrstu vještina prema norveškome VOX okviru temeljnih vještina: ČiP - čitanje i pisanje,
 Num - numeričke vještine,
 Dig - digitalne vještine,
 Gov - govorne vještine.

Stupac "Podvrsta" označava podvrstu temeljne vještine prema norveškome VOX okviru temeljnih vještina: Strat - strategije čitanja i pisanja,
 Razum - čitanje i razumijevanje,
 Kom - pisanje i komuniciranje.
 Broj - brojevi,
 Mjer - mjerenje,
 Stat - statistika.
 ICT - korištenje ICT sustava,
 Traž - traženje i razmjena digitalnih informacija,
 Prod - Proizvodnja i prezentacija digitalnih informacija.
 SluOd - slušanje i odgovaranje,
 GovKom - govorenje i komuniciranje.

Komentari nastavnika

1. Grupa tvrdnji o nastavnome planu i programu i radu u ustanovi osnovnog obrazovanja odraslih:

"Relativno dobro, ali se može raditi na poboljšanju."

"Bez komentara."

"Premalo sati za objašnjavanje kemije."

"Nastavni program je prilagođen djeci, ne odraslima. Udžbenici za osnovno obrazovanje odraslih ne postoje, koriste se udžbenici za redovitu nastavu."

"Premali broj sati nastave ograničava i profesora i učenika u kvalitetnom poučavanju. Polaznici rijetko ozbiljno shvaćaju obvezu učenja."

"Različita životna dob i različito predznanje polaznika ponekad stvara teškoće u izvođenju nastava, a naravno i motivacija polaznika."

"Zadovoljna sam pristupom kolega učenicima, načinom na koji ih motiviraju i potiču, ali sam nezadovoljna nepostojanjem udžbenika za osnovno obrazovanje odraslih."

"Smatram da je nastavne predmete tjelesna i zdravstvena kultura, likovna kultura i glazbena kultura nepotrebno provoditi u sustavu osnovnog obrazovanja odraslih, da je potrebno pojačati hrvatski jezik, strani jezik, matematiku i informatiku."

"Uvesti kao obvezno za sve ljude koji nemaju osnovno obrazovanje."

"Trebalo bi:

1. ustrojiti i izdati prikladne udžbenike za osnovnu školu u obrazovanju odraslih na razini RH, također i prikladne matične knjige i dnevnike te ostalu administraciju;
2. održavati više stručnih skupova i seminara općenito o obrazovanju odraslih, a posebno o osnovnoj školi u tom segmentu;
3. riješiti financiranje tih polaznika na razini države i lokalne samouprave jer ti su ljudi uglavnom nezaposleni i socijalno isključeni, a često su i nacionalne manjine, dakle teško zapošljiva kategorija."

"Budući da predajem u razredima gdje je velika većina učenika romske nacionalne manjine koji nemaju razvijene navike učenja niti pak pokazuju interes za stjecanjem istih, mislim da nastavni program nije primjeren njihovim sposobnostima i mogućnostima. Odgovori koje sam dala vezani su isključivo za predmet koji predajem (povijest)."

"Uz stečena ljudska prava, nacionalnim manjinama, Romima, potrebno je dati i obvezu prema osnovnoškolskom obrazovanju."

"Nemam."

"Zastario nastavni plan i program osnovnoškolskog obrazovanja odraslih."

2. Komentari o učenicima:

"Često se radi o starijim osobama kojima o završetku školovanja ovisi radno mjesto. Uglavnom se trude zadovoljiti samo minimum."

"Učenici koji su zaposleni, putnici i starije osobe moraju uložiti veliki napor da bi bili prisutni na skupnim

konzultacijama, imaju slabije predznanje od mlađih učenika koji su izgubili pravo redovitog školovanja, ali su više motivirani od mlađih učenika.”

”Velik broj polaznika ima mjesto stanovanja izvan sjedišta Učilišta, a budući da su gotovo svi polaznici slabijeg imovnog stanja nemaju uvijek za kartu tako da je ponekad teško organizirati im prijevoz do škole.”

”Većina učenika su putnici iz okolnih gradova i mjesta, otoka pa im putni troškovi stvaraju poprilično ekonomsko opterećenje.”

”Poslodavci, trenutni ili potencijalni, trebaju biti fleksibilniji prema svojim radnicima koji se školuju, obitelji trebaju pružati tim ljudima veću potporu, kao i šira zajednica, koja treba poticati sve ljude koji su odrasli, a nemaju školu, da je završe. Ne ih osuđivati, nego ih potaknuti, 'pogurati' ih i pomoći im. Oni su često zatvoreni i pasivni.”

”Uzrok teškoća u učenju i nedostatak radnih navika učenika Roma vidim prije svega u načinu njihova svakodnevnog života te velikom nedostatku interesa i vlastite motivacije za završetak osnovnoškolskog obrazovanja.”

”Kada bi se polaznicima dala prilika da rade u javnim radovima, motiviranost bi bila veća. I u relativno skromnim uvjetima života mogu se postići optimalni rezultati.”

3. Komentari o vlastitim kompetencijama nastavnika:

”Za tako malo sati koji su predviđeni u radu s kandidatima kompetencije ne dolaze do izražaja.”

”Nas nastavnike u osnovnoj školi za obrazovanje odraslih potrebno je stalno dodatno educirati, u smislu stručnih seminara i predavanja iz područja andragogije. Riješiti to na razini MZOS-a i nadležne Agencije. Pojačati ili uvesti studij andragogije na sve filozofske fakultete u državi, u obliku dodiplomskog, diplomskog studija, kao i specijalističkoga poslijediplomskog studija andragogije.”

”Zbog specifičnosti razreda, koje u mom slučaju pohađaju većinom učenici romske nacionalne manjine, teško je i uglavnom nemoguće primjenjivati bilo kakve dodatne sadržaje ili pak koristiti razne oblike modernih tehnologija jer učenici u većini slučajeva teško prate i jednostavan klasičan oblik izvođenja nastave te jedva svladavaju neke osnovne sadržaje.”

”Potpuna usredotočenost u nastavi i sigurnost u vlastiti rad.”

4. Komentari nastavnika o kompetencijama koje bi njihov predmet trebao razviti u učenika:

”U nekoliko sati ne može se značajno utjecati na kompetencije.”

”Ljude bi trebalo još više poticati na komunikaciju uživo, razgovor i usmenu raspravu jer sve više zaostaju u komunikaciji, a primat odnose moderne tehnologije. Također, treba ih poticati na pisanje eseja i seminarskih radova jer mnogi su i to zaboravili - pisati.”

”Vrlo je malo nastavnih sati predviđeno za vrlo kompleksnu nastavu povijesti koja zahtijeva kritičko razmišljanje, povezivanje, zaključivanje, analiziranje i uopćavanje. Neovisno o trudu i kompetencijama nastavnika te motiviranosti učenika, navedene kompetencije, uz sveobuhvatno gradivo, vrlo je teško 'izbrusiti'.”

”Kad MZOS propiše obveznu literaturu za osnovnoškolsko obrazovanje, tek se tada može razgovarati o kompetencijama pojedinoga predmeta.”

5. Komentari o procjeni temeljnih vještina u svakodnevnom životu:

"Ovi odgovori su velikim dijelom pogađanje jer to nikada nismo provjeravali u kandidata."

"Neki od naših polaznika su iznimno pametni i aktivni ljudi koji jedino zbog raznih životnih okolnosti nisu završili osnovnu školu."

"Govori se o pravima Roma u osnovnoškolskom obrazovanju, a nitko im ne daje dovoljno obveza. Od najmanje dobi potrebno je raditi na integraciji. Tu je zakazala Vlada i ministarstva."

6. Komentari općenito:

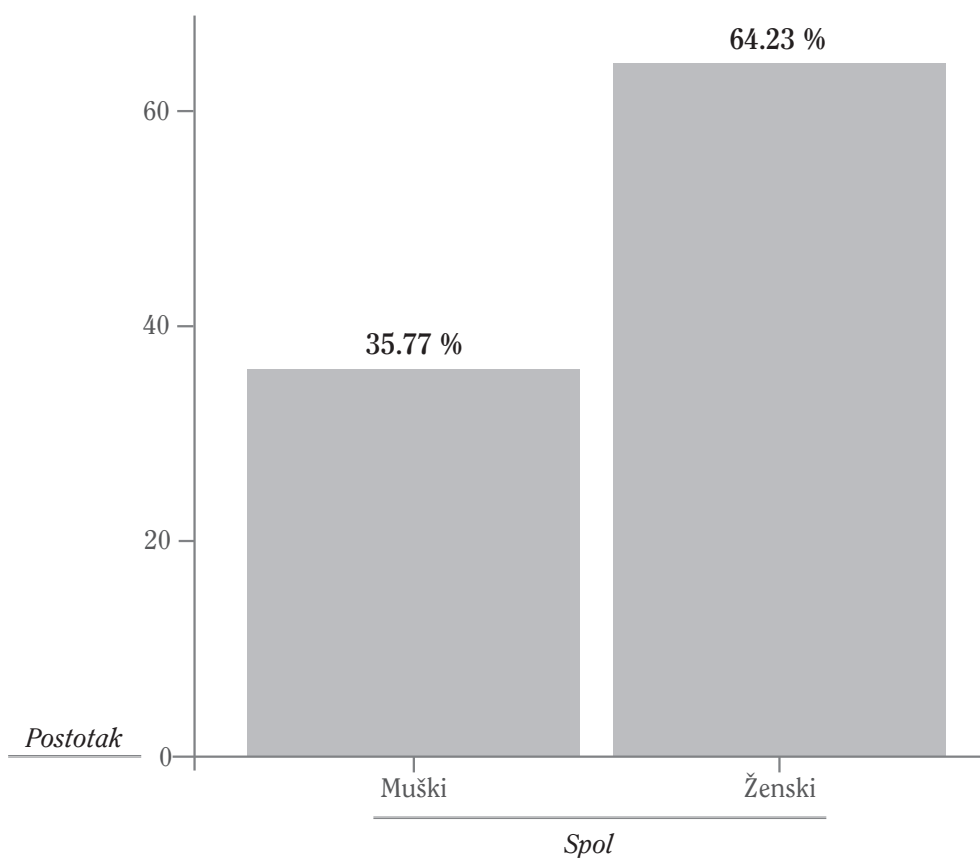
"Mogućnosti su individualne s obzirom na to da su velika odstupanja u životnoj dobi polaznika i njihovu prethodnom iskustvu (radnom, životnom). Pojedini polaznici će u potpunosti moći samostalno razviti kompetencije dok će pojedini polaznici to biti minimalno u mogućnosti učiniti."

"Konstantno učiti i nakon završenog školovanja, uz praksu (posao) ili u svakodnevni životu, usavršavati stečene kompetencije te razvijati nove, prije svega komunikacijske vještine, ali i osnovne društvene, kulturološke i socijalne kompetencije."

"O kompetencijama koji bi učenik morao samostalno razviti može se tek razgovarati dok su ispunjeni uvjeti kao što su: 1. pisanje i govorenje hrvatskoga jezika 2. pravila osnovnog i lijepog ponašanja, tek tada postoje preduvjeti za kvalitetne ishode sadašnjih i budućih romskih generacija."

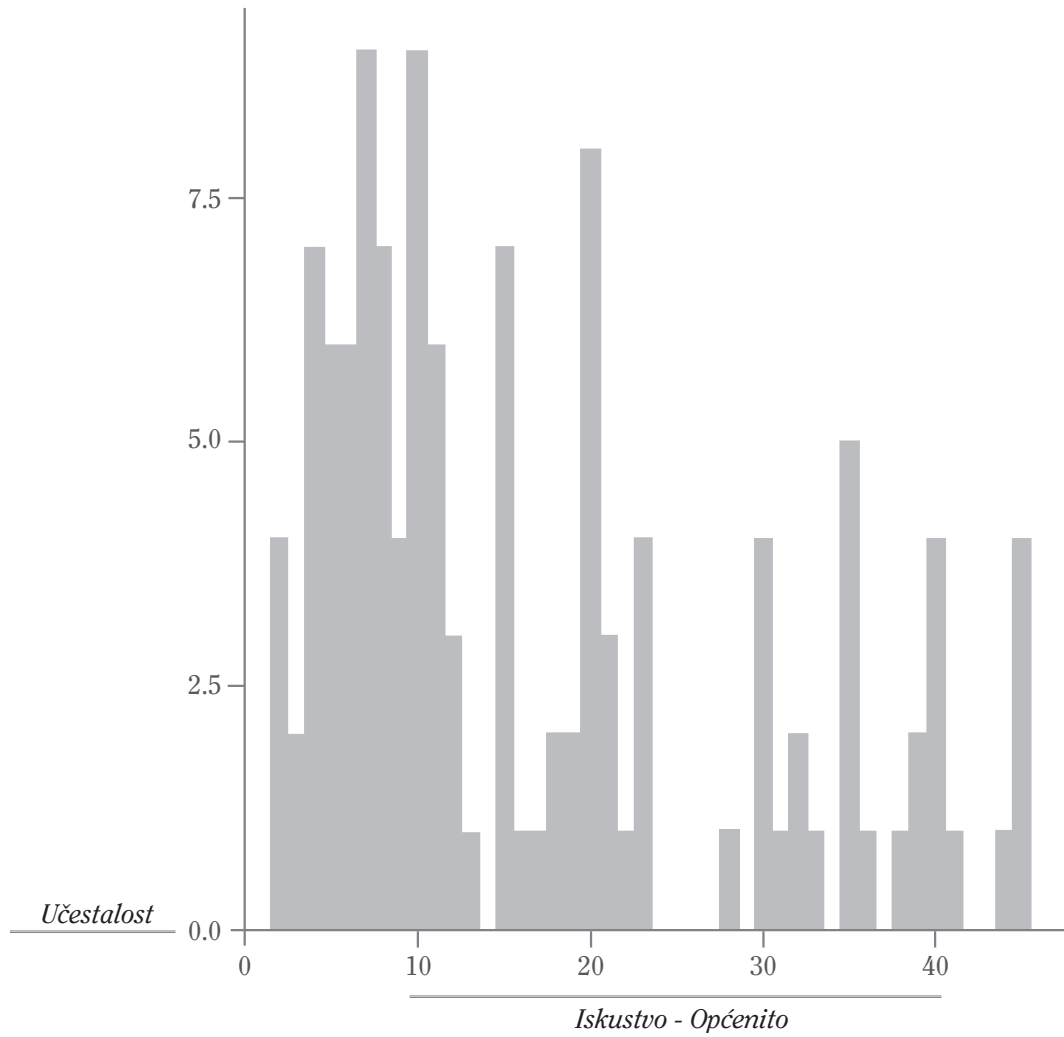
Grafovi

Grafikon 1. Prikazuje spol ispitanika (Pitanje: Kojeg ste spola?)

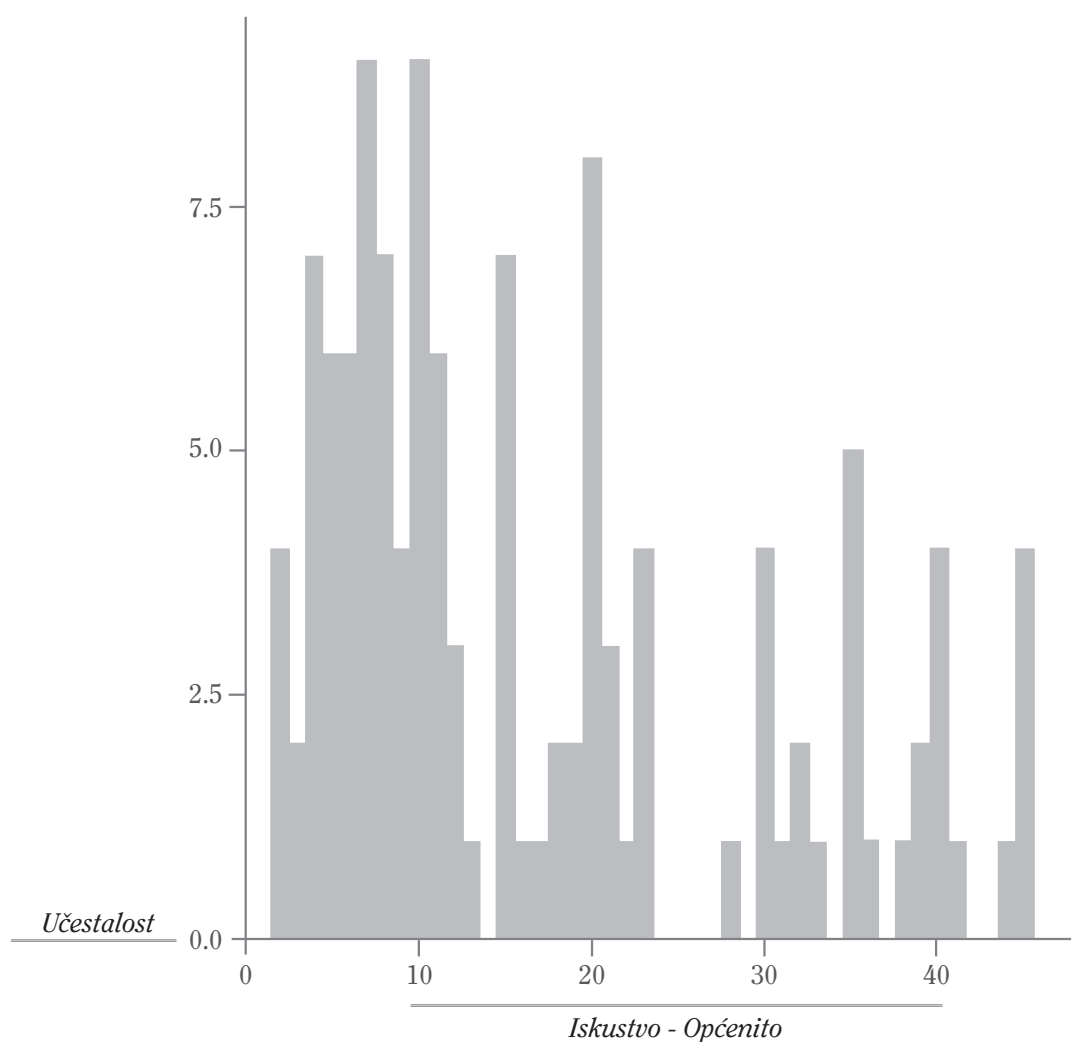

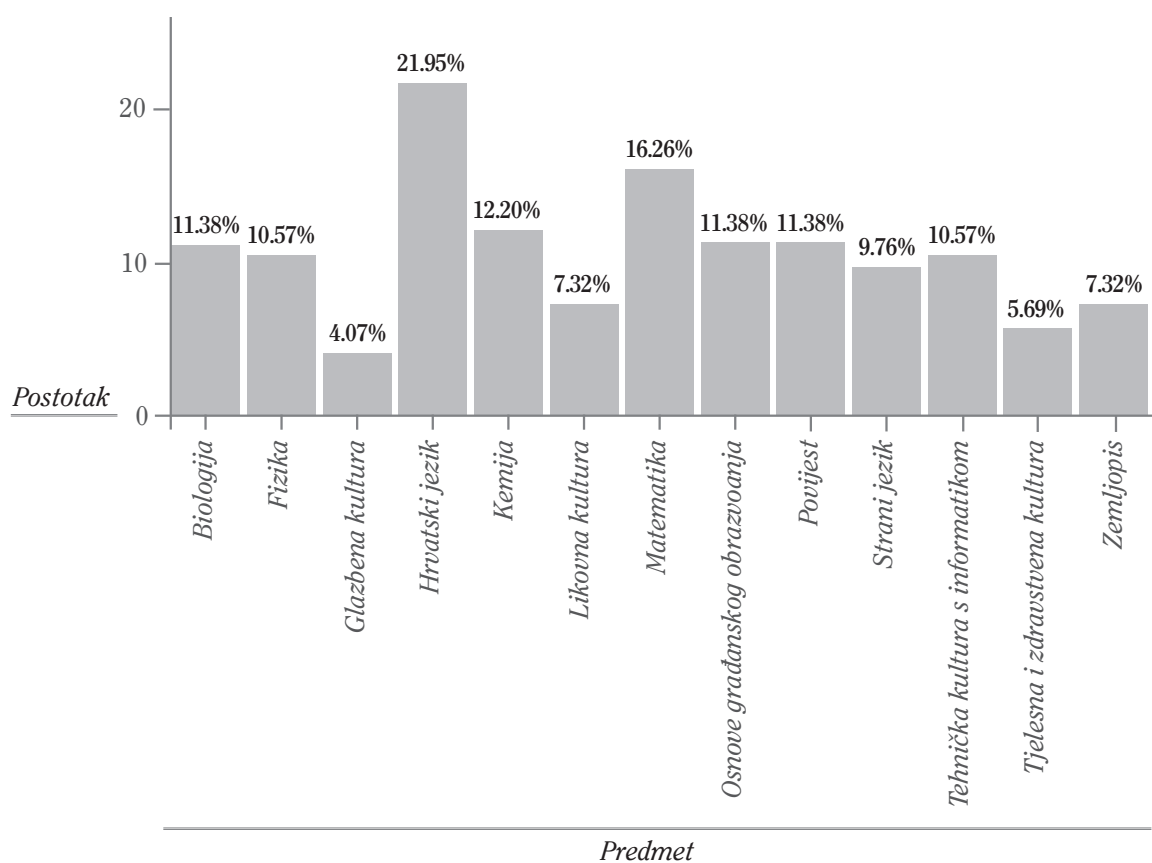
Grafikon 2. Prikazuje distribuciju godina iskustva rada ispitanika u obrazovanju općenito
(Pitanje: Koliko godina iskustva rada u obrazovanju općenito imate?)

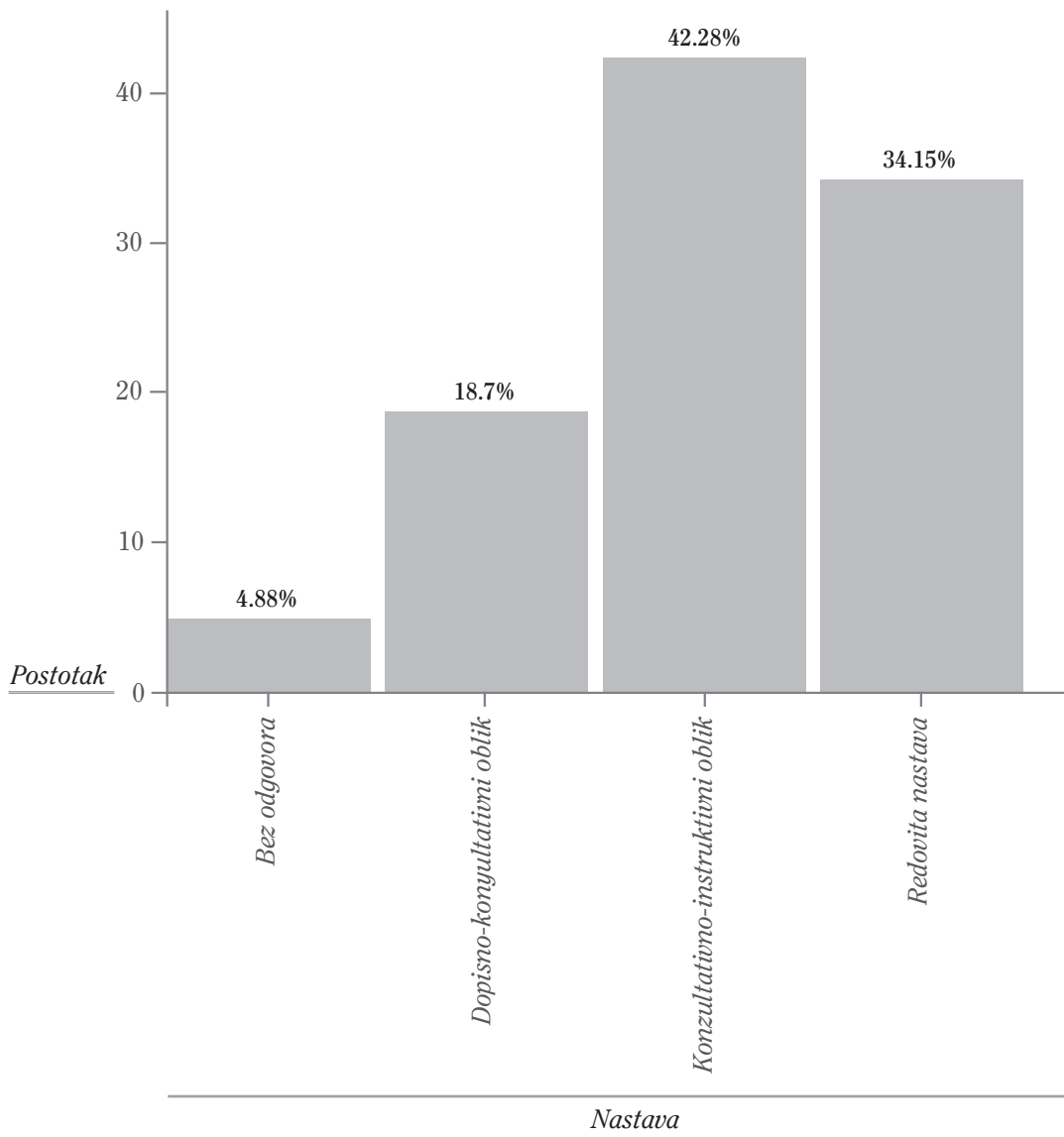
Grafikon 3. Prikazuje distribuciju godina iskustva rada ispitanika u osnovnom obrazovanju odraslih (Pitanje: Koliko godina iskustva u osnovnom obrazovanju odraslih imate?)

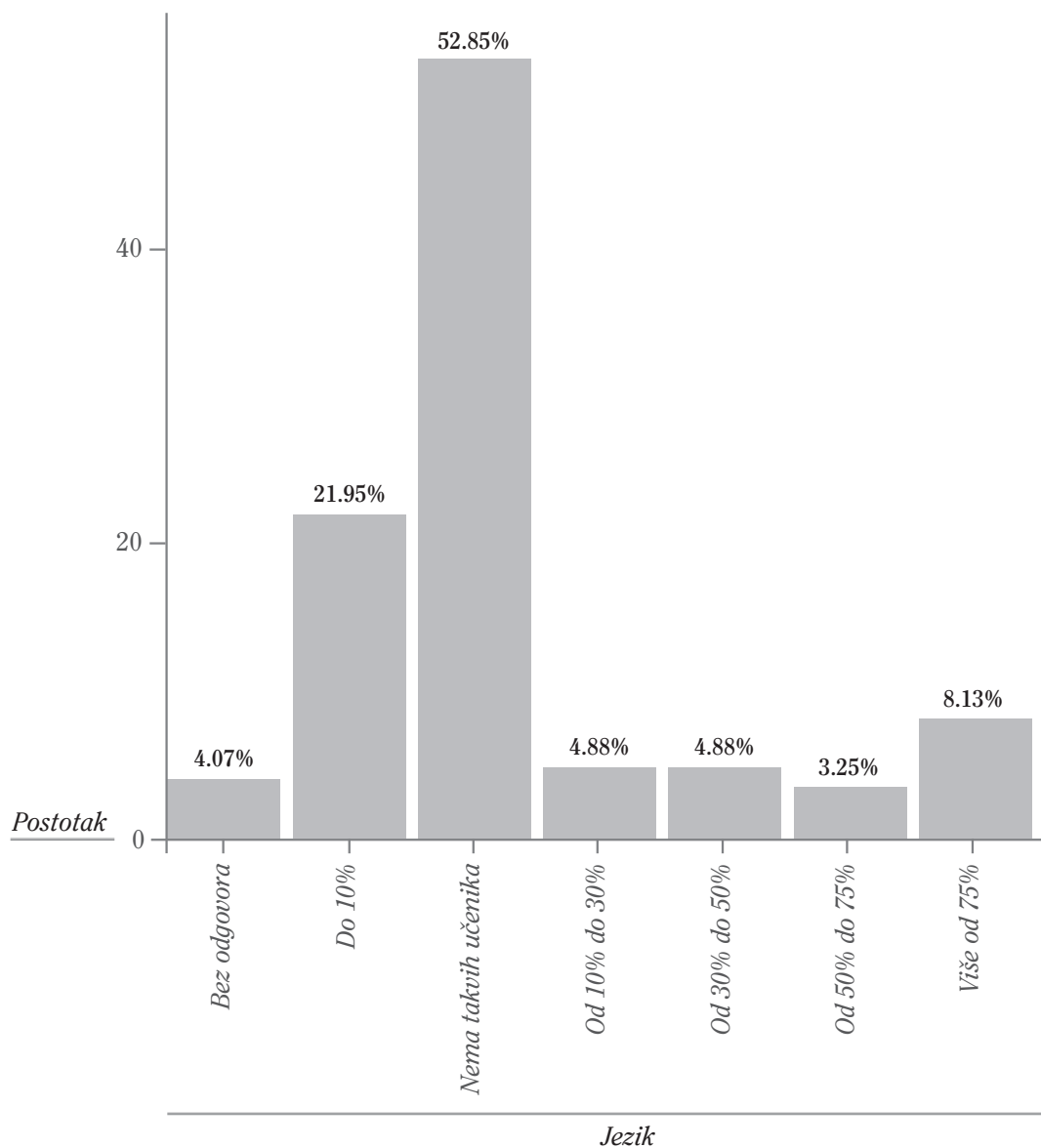
Grafikon 4. Prikazuje učestalost i postotak predmeta koji ispitanici predaju
(Pitanje: Koji predmet/predmete predajete? /moguće je dati više odgovora/)

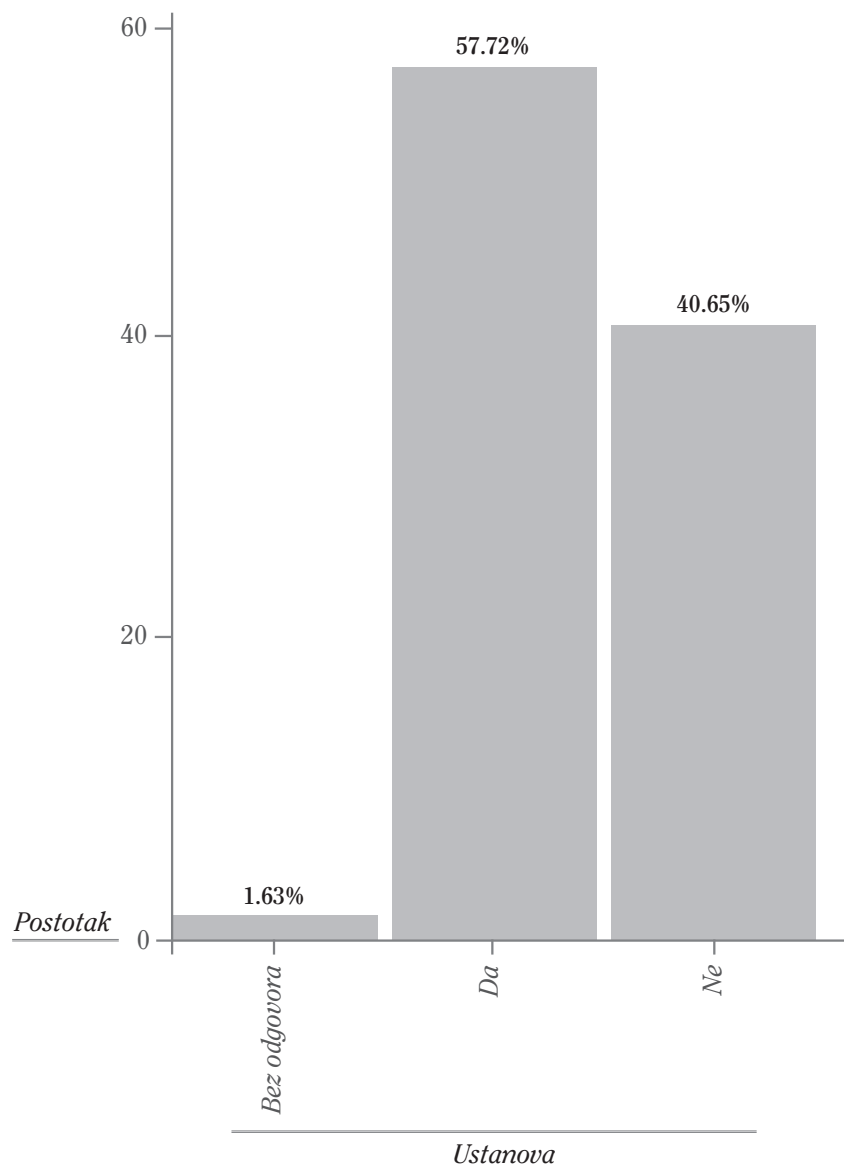
Grafikon 5. Prikazuje broj i postotak oblika nastave koje ispitanici provode (Pitanje: Koji je najučestaliji tip nastave koji održavate?)

Grafikon 6. Prikazuje broj i postotak polaznika kojima hrvatski nije materinski jezik
(Pitanje: Koliki je udio učenika u Vašoj nastavi kojima hrvatski jezik nije prvi jezik
(materinski)?)

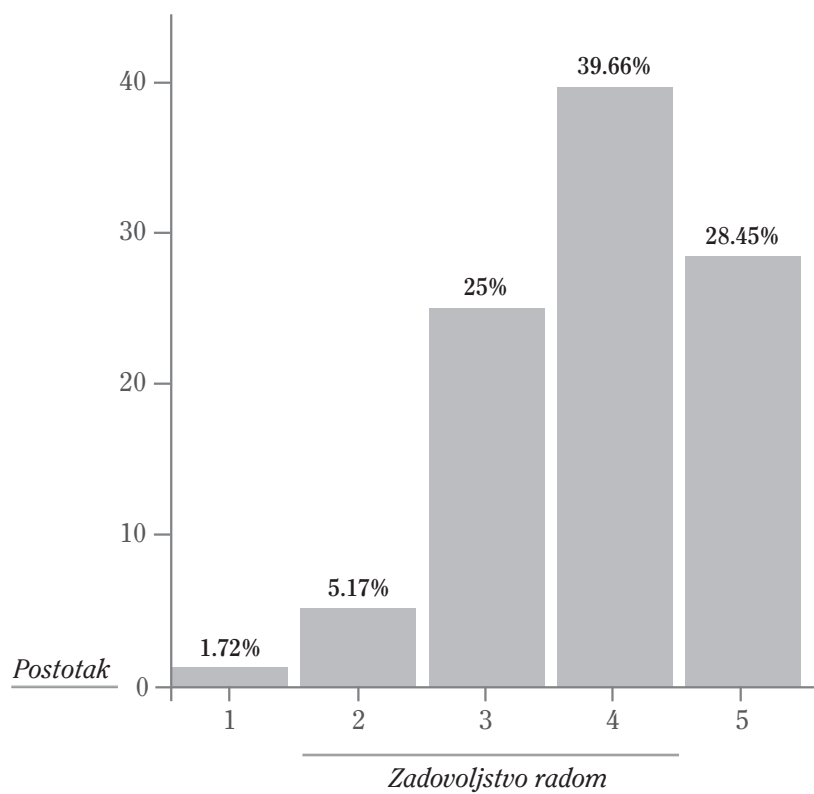

Grafikon 7. Prikazuje broj i postotak oblika nastave koje ispitanici provode
(Pitanje: Koji je najučestaliji tip nastave koji održavate?)

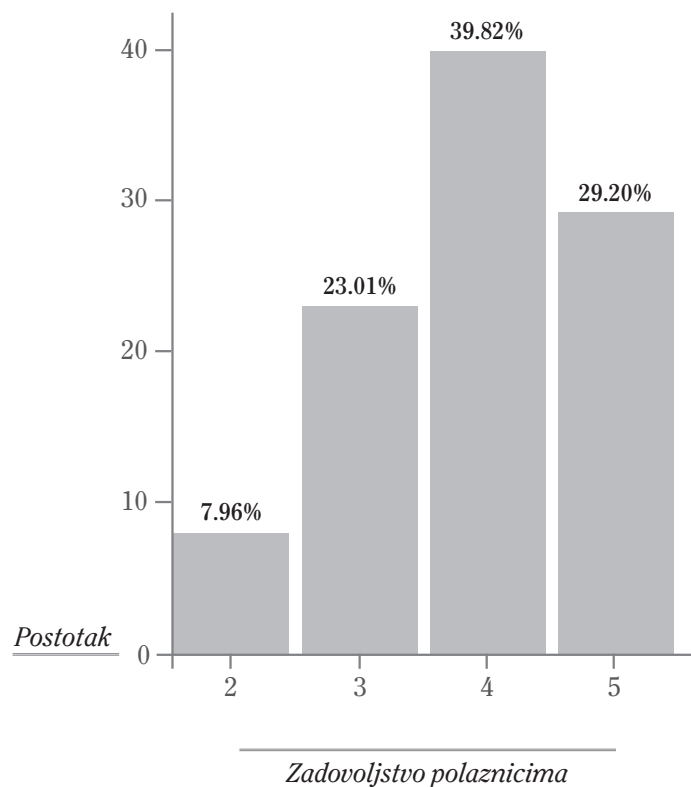
Grafikon 8. Prikazuje distribuciju odgovora o zadovoljstvu radom u ustanovi za osnovno obrazovanje odraslih (Tvrdnja: Općenito, zadovoljan/na sam radom u ustanovi osnovnog obrazovanja odraslih).

- Mogući odgovori: 1 - u potpunosti se ne slažem
 2 - uglavnom se ne slažem
 3 - niti se slažem niti se ne slažem
 4 - uglavnom se slažem
 5 - u potpunosti se slažem

Grafikon 9. Prikazuje distribuciju odgovora o zadovoljstvu polaznicima u ustanovi (Tvrdnja: Općenito, zadovoljan/na sam polaznicima u ustanovi osnovnog obrazovanja odraslih).

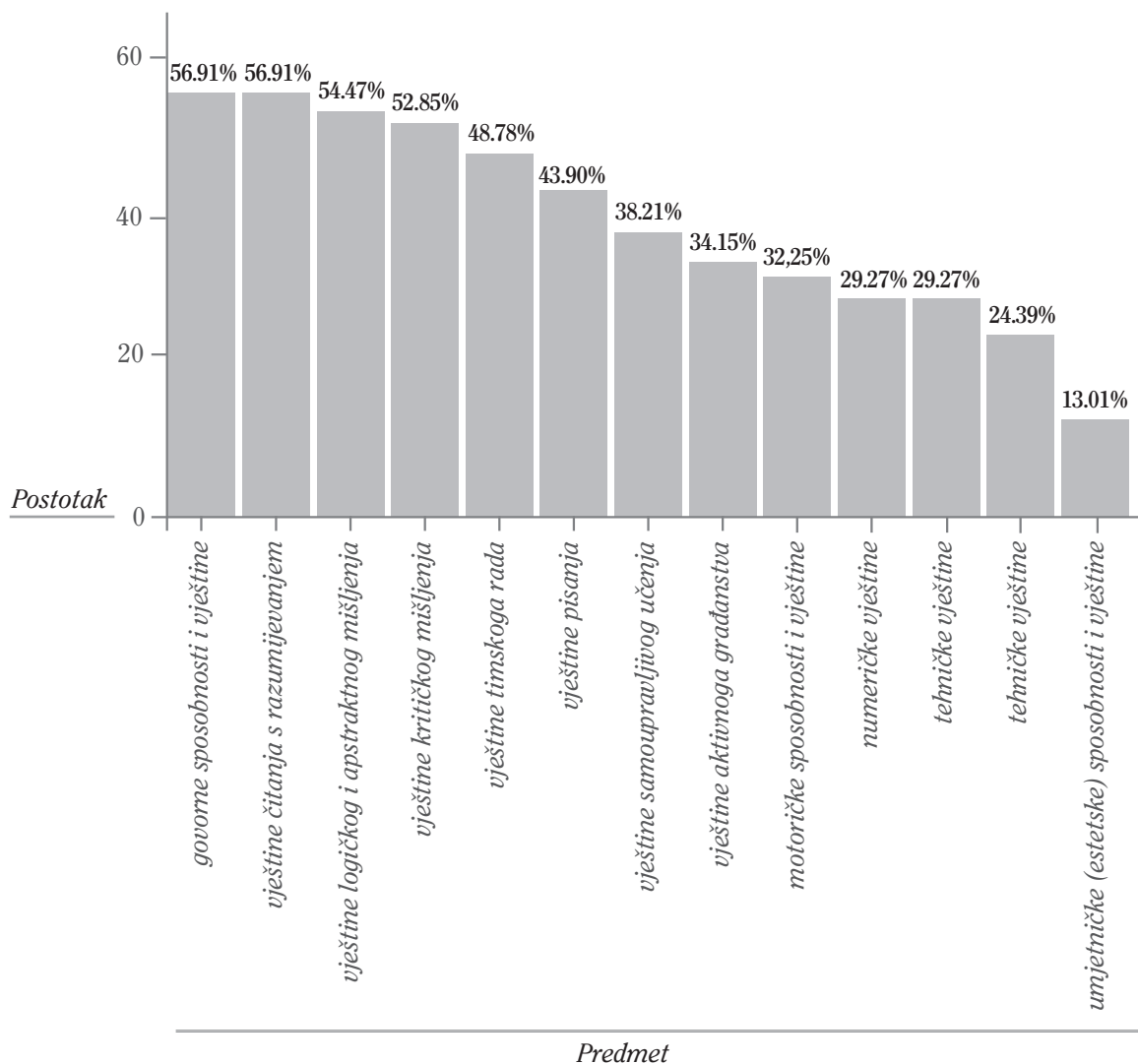
- Mogući odgovori:
- 1 - u potpunosti se ne slažem
  - 2 - uglavnom se ne slažem
  - 3 - niti se slažem niti se ne slažem
  - 4 - uglavnom se slažem
  - 5 - u potpunosti se slažem

Grafikon 10. Prikazuje distribuciju vještina za koje su nastavnici tvrdili da bi ih njihov predmet trebao razvijati (moguće više odgovora, poredano po veličini silazno)
Pitanje: Koje bi ključne sposobnosti i vještine Vaš predmet trebao razviti u učenika?

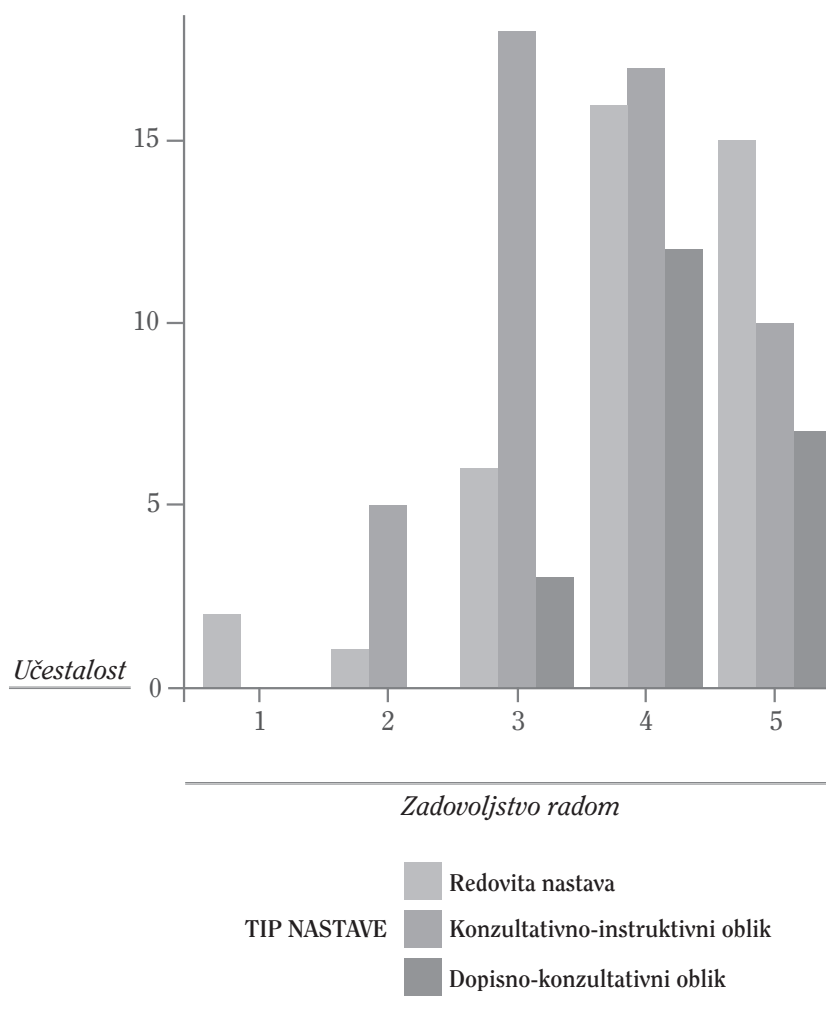
Mogući odgovori: vještine pisanja, vještine kritičkog mišljenja, vještine čitanja s razumijevanjem, vještine digitalne tehnologije, govorne sposobnosti i vještine, vještine aktivnoga građanstva, umjetničke (estetske) sposobnosti i vještine, tehničke vještine, vještine logičkog i apstraktnog mišljenja, numeričke vještine, vještine samoupravljivog učenja, motoričke sposobnosti i vještine, vještine timskoga rada.

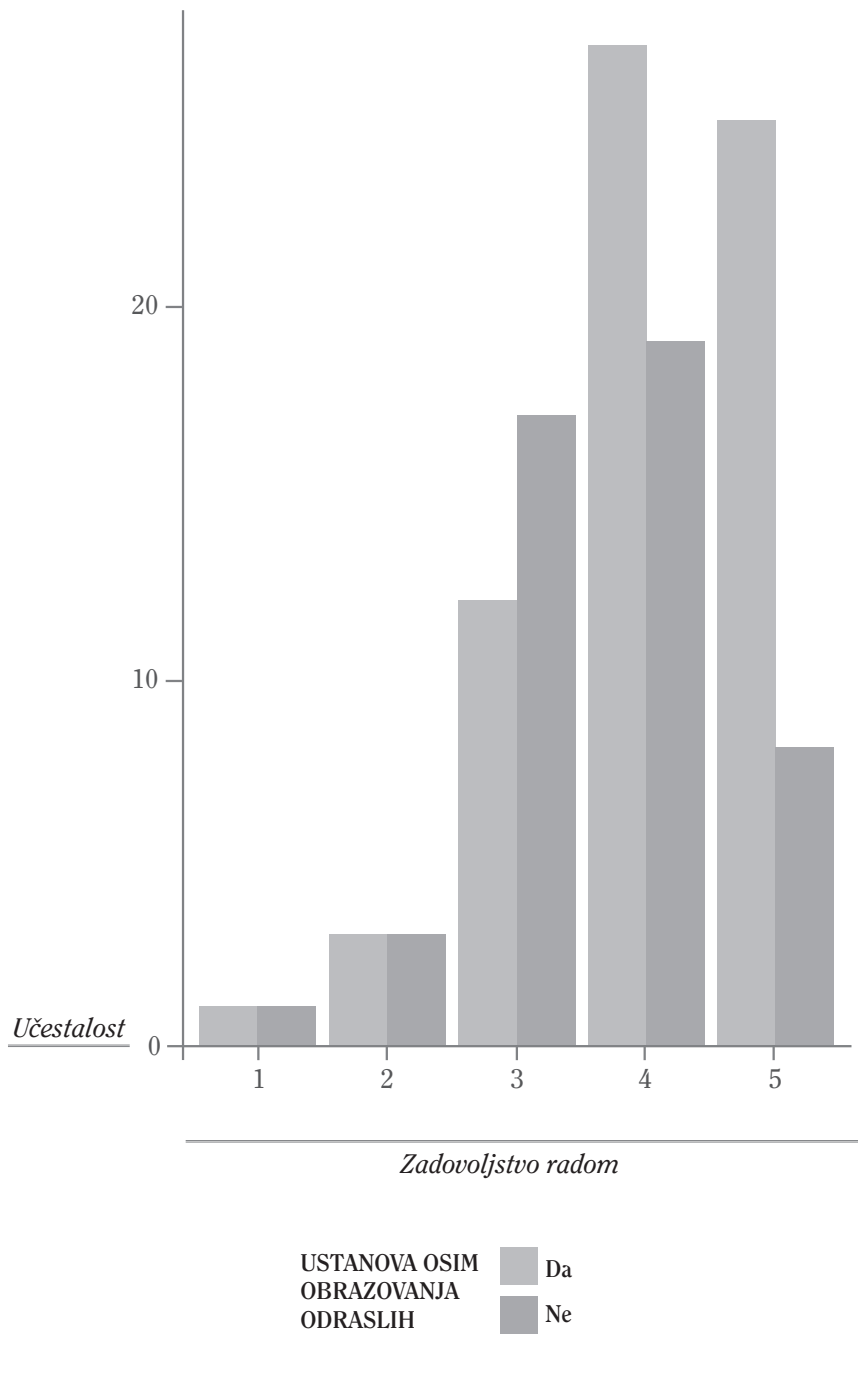
Grafikon 11. Razlike između grupa na tvrdnju o zadovoljstvu radom u ustanovi
(Tvrdnja: Općenito, zadovoljan/na sam radom u instituciji osnovnoškolskog obrazovanja odraslih).

- Mogući odgovori: 1 - u potpunosti se ne slažem
 2 - uglavnom se ne slažem
 3 - niti se slažem niti se ne slažem
 4 - uglavnom se slažem
 5 - u potpunosti se slažem

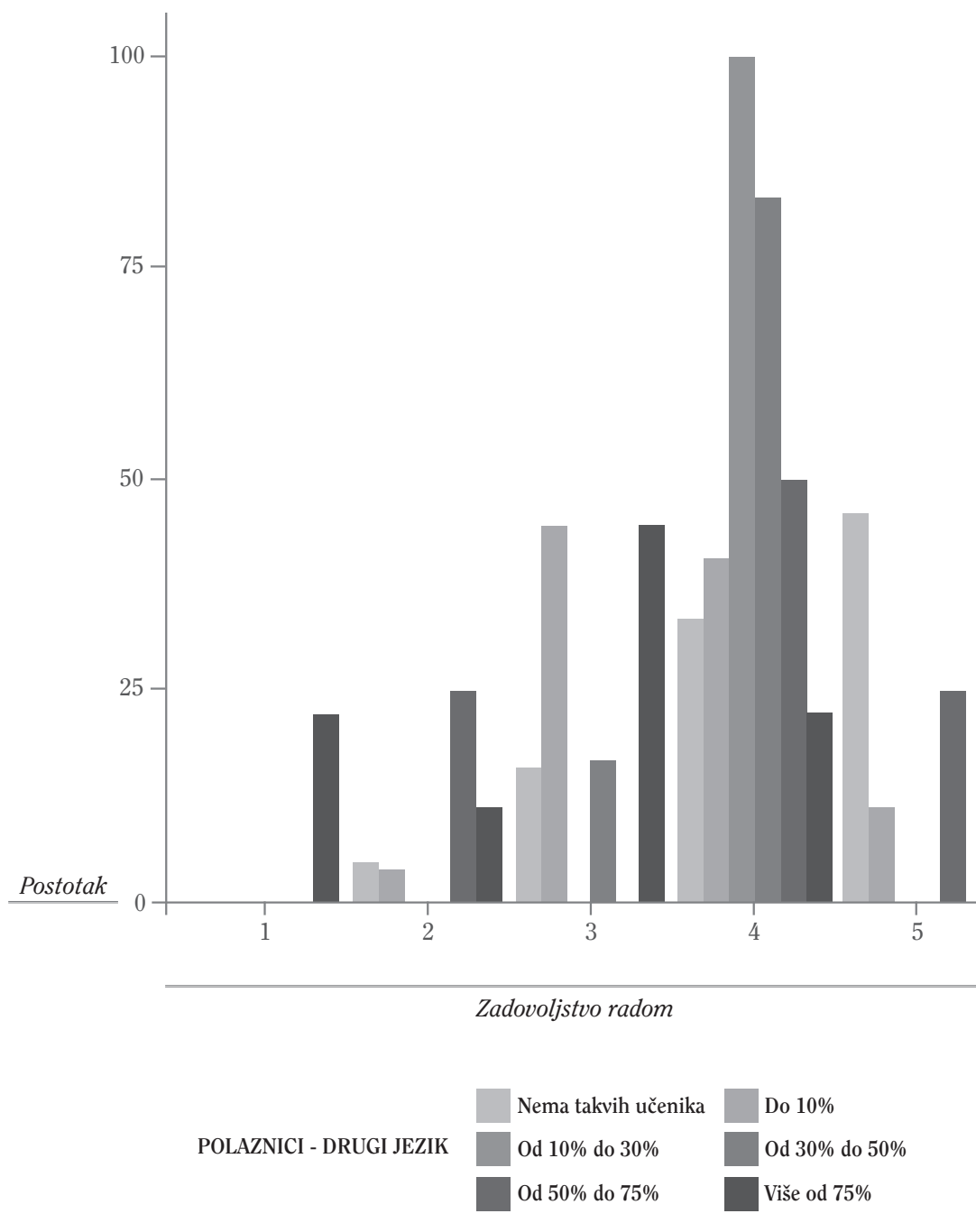
a. Razlike prema obliku nastave

b. Razlike prema radu izvan ustanove

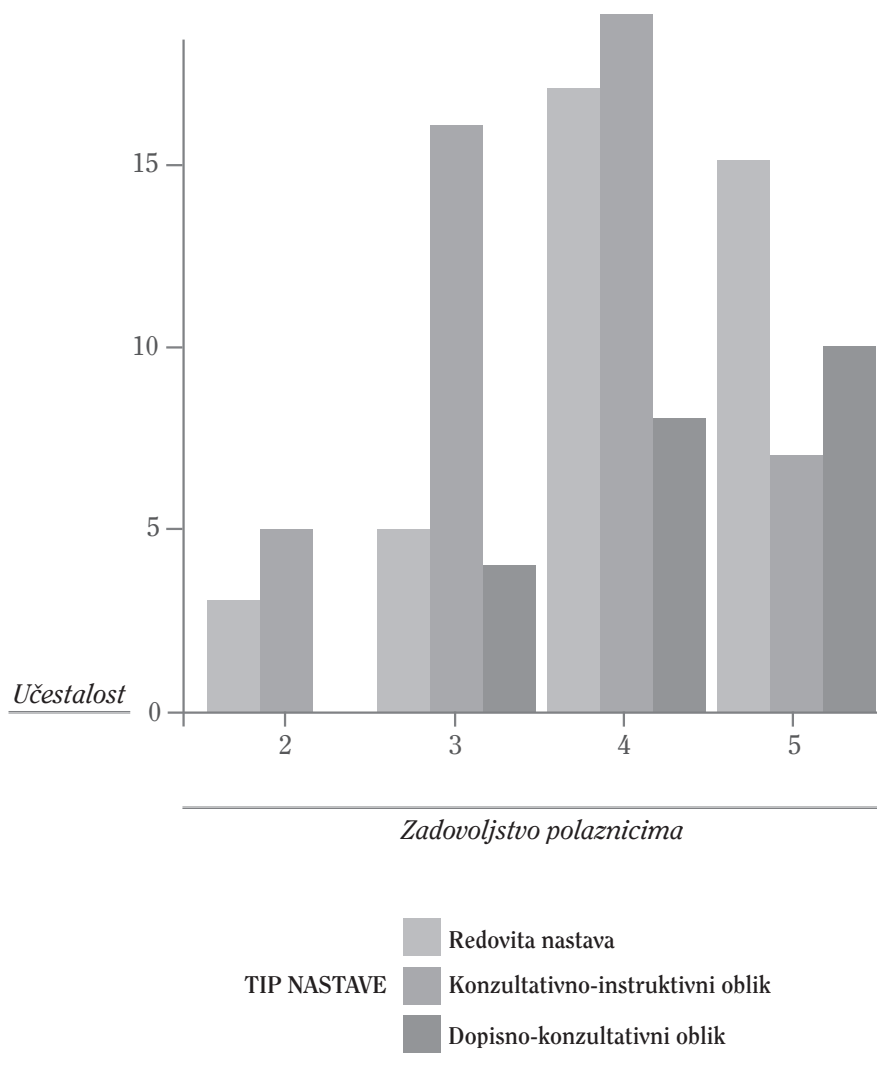
c. Razlike prema postotku učenika kojima hrvatski jezik nije materinski jezik (svaki stupac prikazuje postotak odgovora o zadovoljstvu po grupi u odnosu na ukupan broj ispitanika u sklopu grupe odgovora)

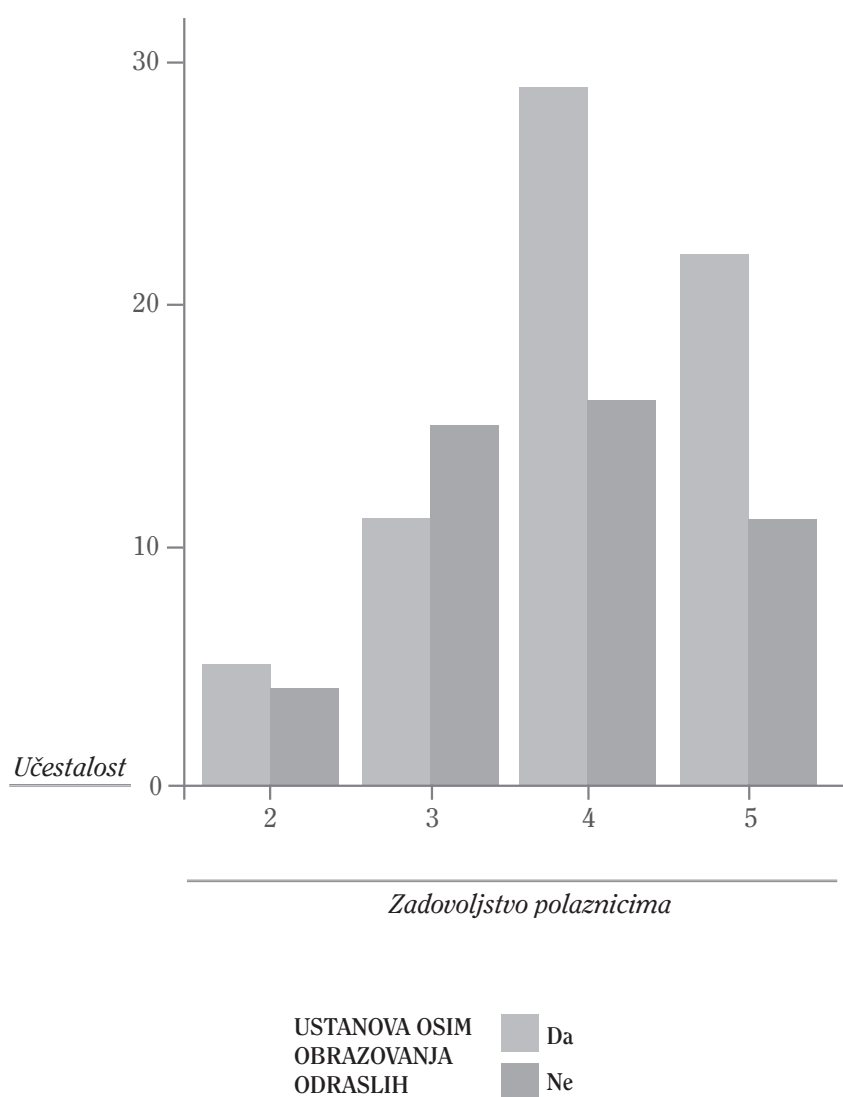
Grafikon 11. Razlike između grupa na tvrdnju o zadovoljstvu polaznicima u ustanovi
(Tvrdnja: Općenito, zadovoljan/na sam radom u instituciji osnovnog obrazovanja odraslih).

- Mogući odgovori: 1 - u potpunosti se ne slažem
2 - uglavnom se ne slažem
3 - niti se slažem niti se ne slažem
4 - uglavnom se slažem
5 - u potpunosti se slažem

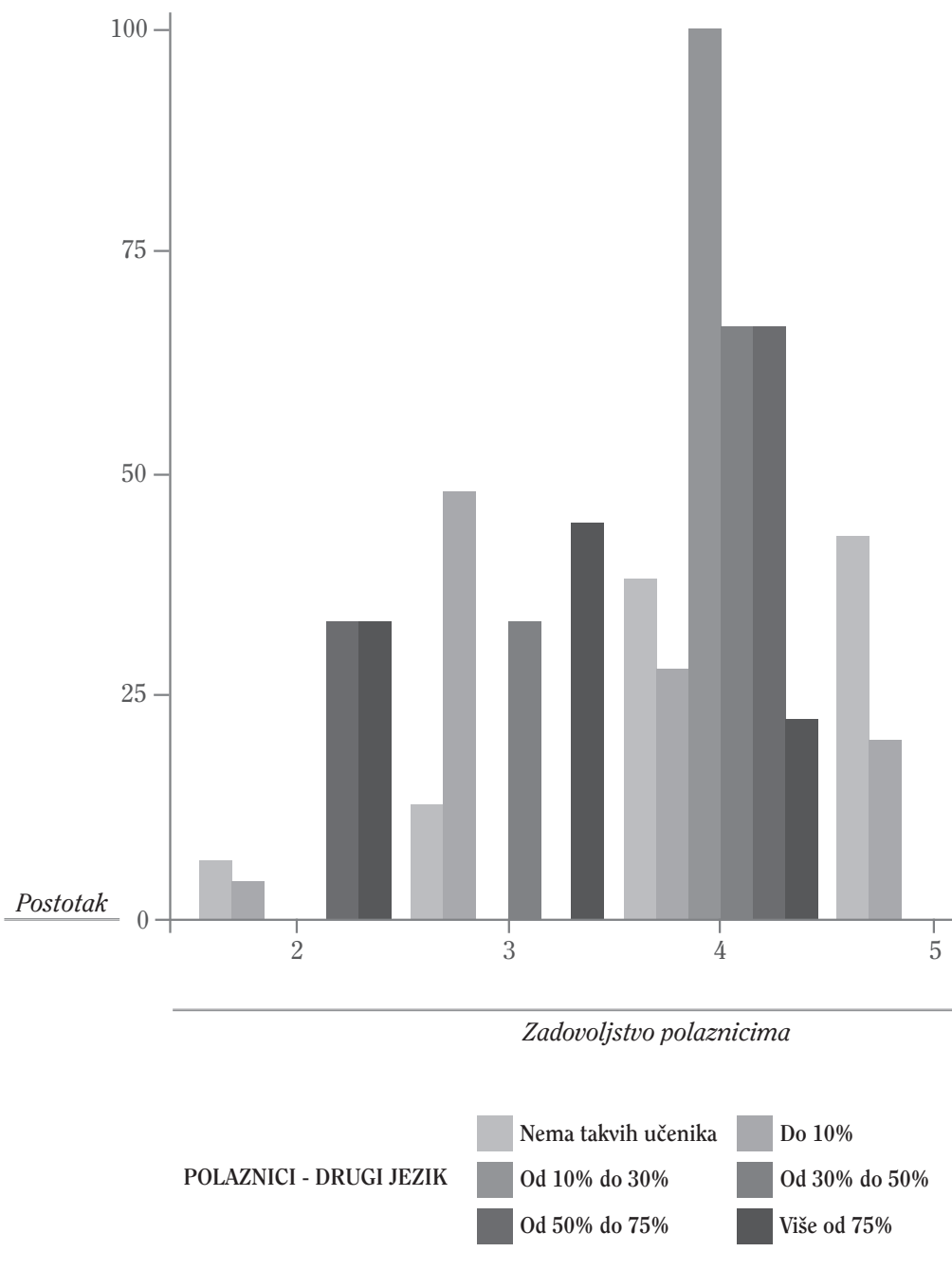
a. Razlike prema obliku nastave

b. Razlike prema radu izvan ustanove

c. Razlike prema postotku učenika kojima hrvatski jezik nije materinski (svaki stupac prikazuje postotak odgovora o zadovoljstvu po grupi u odnosu na ukupan broj ispitanika u sklopu grupe odgovora)

7. SAŽETAK

U suvremenim društvima znanje, a s njim povezano i obrazovanje, u središtu su politika razvoja jer osim ekonomskih dobiti imaju i učinak na poboljšanje društvene, ekološke, zdravstvene i kulturne situacije pojedine zemlje. Zbog toga je i Europska unija nizom preporuka i ostalih dokumenata prepoznala potrebu za obrazovanjem građana, posebice za cjeloživotnim obrazovanjem u uvjetima brzih tehnoloških i znanstvenih promjena. No, niz istraživanja pokazuje da građani EU-a imaju relativno niske vještine, posebice jezične i matematičke pismenosti te digitalne vještine, a i nisku razinu participacije u cjeloživotnom obrazovanju. Hrvatski građani isto tako pokazuju relativno nisku razinu vještina, u nekim slučajevima ispod europskoga prosjeka. Poseban problem u Hrvatskoj predstavlja i zastarjeli sustav osnovnog obrazovanja odraslih koji se ne temelji na podučavanju kompetencija i za koji su istraživanja već pokazala potrebu za promjenom. Na tom tragu u ovome istraživanju htjeli su se dobiti odgovori o zadovoljstvu nastavnika nastavnim planom i programom i radom u ustanovi koja provodi osnovno obrazovanje odraslih, o njihovom zadovoljstvu polaznicima, zatim ocjena vlastitih kompetencija, kao i ocjena temeljnih vještina polaznika primjenjivih u svakodnevnom životu. Rezultati su pokazali relativno zadovoljstvo nastavnika nastavnim planom i programom i radom u instituciji, no vidljivo je nezadovoljstvo neinovativnošću programa i nepostojanjem udžbenika za obrazovanje odraslih. Nastavnici koji podučavaju isključivo u osnovnom obrazovanju odraslih nezadovoljniji su svim aspektima nastavnoga plana i programa i motivacije polaznika od kolega koji podučavaju u još nekoj instituciji redovitog obrazovanja. Nastavnici ističu i probleme u radu s manjinskim zajednicama, niže ocjenjuju vlastite digitalne kompetencije i vještine samoupravljivog učenja te ne navode te vještine kao one vještine koje bi njihov nastavni predmet trebao razviti u polaznika. Na temelju ovih podataka preporučuje se izraditi novi nastavni plan i program osnovnog obrazovanja odraslih temeljen na ključnim kompetencijama, revidirati organizaciju nastave i nastavne predmete tako da odgovaraju kompetencijskome modelu i uporabi novih tehnologija, kao i izraditi nove udžbenike i nastavne materijale primjerene odraslim osobama. Isto tako, preporučuje se educirati nastavnike u andragoškim vještinama i suvremenim oblicima poučavanja, izraditi programe prilagođene polaznicima kojima hrvatski jezik nije materinski te uključiti u provedbu obrazovanja odraslih lokalne dionike poput poslodavaca, lokalne uprave i udruga.

8. SUMMARY

In modern societies, knowledge, and with it related education, are in the focus of development policies, because in addition to the economic well-being they have the effect on improving the social, environmental, health and cultural situation of each country. That is why the European Union through a series of recommendations and other documents recognized the need for education of citizens, especially the need for lifelong learning in the conditions of rapid technological and scientific change. But a series of studies shows that EU citizens have relatively low skills, particularly literacy, numeracy and digital skills, and the low level of participation in lifelong learning. Croatian citizens also showed relatively low levels of skills, in some cases well below the European average. A particular problem in Croatia is the outdated system of primary education of adults, not based on teaching key competencies and for which studies have already shown the need for change. Having this in mind, this study wanted to get answers about the satisfaction of teachers with curriculum and work in institutions of primary adult education, their satisfaction with students, evaluation of their own competencies, and assessment of students' basic skills applicable in everyday life. The results showed a relative satisfaction of teachers with the curriculum and work in the institution, but also the evident dissatisfaction with program's lack of innovativeness and the lack of textbooks for adult education. Teachers who teach exclusively in primary education of adults are dissatisfied with all aspects of the curriculum and students' motivation, compared with their peers who teach also at the institution of children's education. Teachers point out the problems in working with minority communities, they assess their own digital competence and skills of self-regulated learning lower, and do not recognize these skills as those skills their teaching subject should develop in students. Based on these data it is recommended to create a new curriculum of primary adult education based on key competencies, to revise the organization of classes and subjects to suit the competence model and the use of new technologies, and to create new textbooks and teaching materials appropriate for adults. Also, it is recommended to educate teachers in andragogical skills and in modern forms of teaching, develop programs tailored to students who are not native Croatian language speakers, and to include the local stakeholders such as employers, local governments and associations in the implementation of adult education.

9. LITERATURA

Benavot, A. (1996). Education and Political Democratization: Cross-National and Longitudinal Findings on JSTOR. *Comparative Education Review*, 40(4), 377. - 403.

Blundell, R., Dearden, L., Meghir, C., & Sianesi, B. (1999). Human capital investment: The returns from education and training to the individual, the firm and the economy. *Financial Studies*, 20(1), 1. – 23. <http://doi.org/10.1111/j.1475-5890.1999.tb00001.x>

Council [of the European Union] (2011). Council Resolution on a renewed European agenda for adult learning, pristupljeno 15. studenoga 2016. na http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2011.372.01.0001.01.ENG

Cutler, D. M., i Lleras-Muney, A. (2006). Education and Health: Evaluating Theories and Evidence. Working paper, National Poverty Center Working Paper Series #06-19, 1. - 36.

Desai, S., i Alva, S. (1998). Maternal education and child health: is there a strong causal relationship? *Demography*, 35(1), 71. – 81.

European Commission. (n.d.). Promoting adult learning - European Commission. Retrieved November 15, 2016, from https://ec.europa.eu/education/policy/adult-learning/adult_en

European Commission (2006). Recommendation of the european parliament and of the council on key competences for lifelong learning, pristupljeno 15. studenoga 2016. na <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32006H0962>

European Commission/EACEA/Eurydice (2015). Adult Education and Training in Europe: Widening Access to Learning Opportunities. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Parliament [and Council of Europe] (2006). Recommendation 2006/962/EC of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning, pristupljeno 15. studenoga 2016. na <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV%3Ac11090>

Europska komisija (n.d.) Europski socijalni fond – borba protiv marginalizacije, pristupljeno 15. studenoga 2016. na <http://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=63&langId=hr>

Europska komisija (n.d.)a. Europski socijalni fond – Helping marginalised Roma pupils make the grade, pristupljeno 15. studenoga 2016. na <http://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=46&langId=hr&projectId=1799>

Europskakomisija (n.d.)b. Europski socijalni fond – Strengthening education for Roma children, pristupljeno 15. studenoga 2016. na <http://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=46&langId=hr&projectId=1779>

Lochner, L. (2010). Education and crime. *International Encyclopedia of Education*, 239. –244.

Lochner, L., & Moretti, E. (2004). The Effect of Education on Crime: Evidence from Prison Inmates, Arrest, and Self-Reports. *American Economic Review*, 94(1), 155. – 189.

McLeod, S. H. (1992.) Writing Across the Curriculum: An Introduction. *Writing Across the Curriculum: A Guide to Developing Programs*. (ur.). Susan H. McLeod i Margot Soven. Newbury Park: Sage Publications, 1. - 11.

MPS [Ministarstvo prosvjete i športa] (2003.). Nastavni plan i program za osnovno obrazovanje odraslih, Narodne novine, br. 136.

MZOS [Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta] (2010.). Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje.

MZOS [Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta] (2015.). Preporuke za razvoj kvalitete sustava obrazovanja odraslih i cjeloživotnoga učenja u Republici Hrvatskoj. 2. izdanje.

Ramić, I. (2012.). Stjecanje osnovnih vještina odraslih – iskustva u Europi, *Andragoški glasnik*, 16., 155. – 164.

Ross, C. E., & Wu, C. (1995). The Links Between Education and Health Published. *American Sociological Review*, 60(5), 719. – 745.

Ured za ljudska prava [i prava nacionalnih manjina] (2012.). Nacionalna strategija za uključivanje Roma, za razdoblje od 2013. do 2020. godine.

VOX [Norveška agencija za cjeloživotno učenje] (2013.). Competence goals for basic skills - Examples of local curricula in reading and writing, numeracy, digital skills and oral skills.

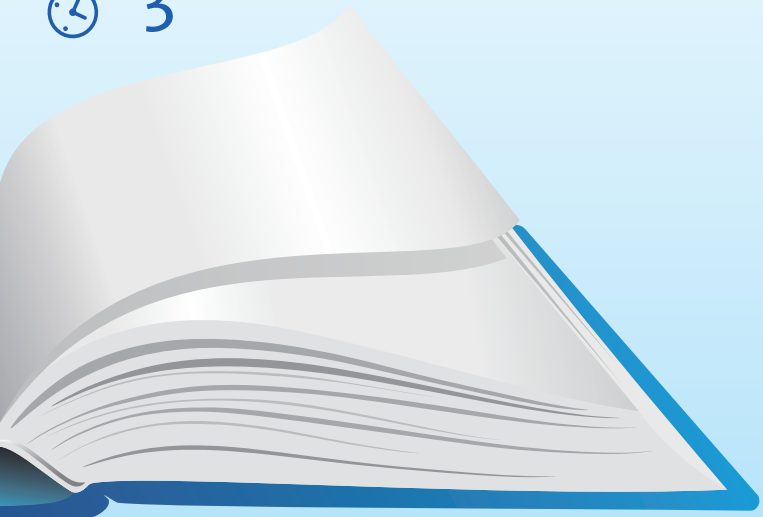
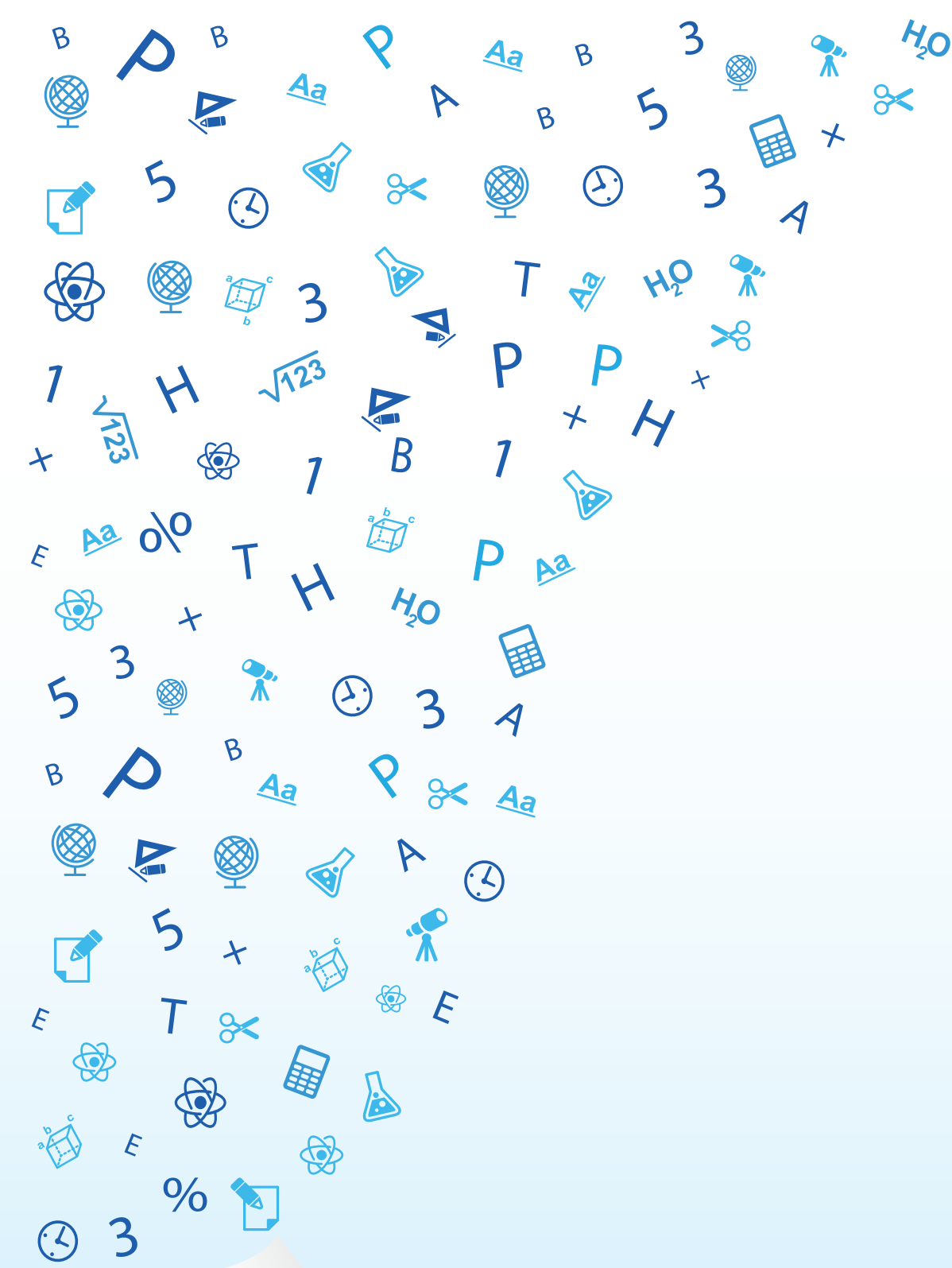
Zimmerman, B. J. (2002). Becoming a self-regulated learner: An overview. *Theory into Practice*, 41(2), 64. - 70.

www.obrazovanje-odraslih.hr
info@obrazovanje-odraslih.hr